

EUGEN ANGELO BAUCAR

GORISKA KNJIZNICA

Per 1303/1996/97

10021950, MAJ

COBISS

IZVIR

glasilo sš "veno pilon" ajdovščina

en Bavčar
r Aue

Années de lumière

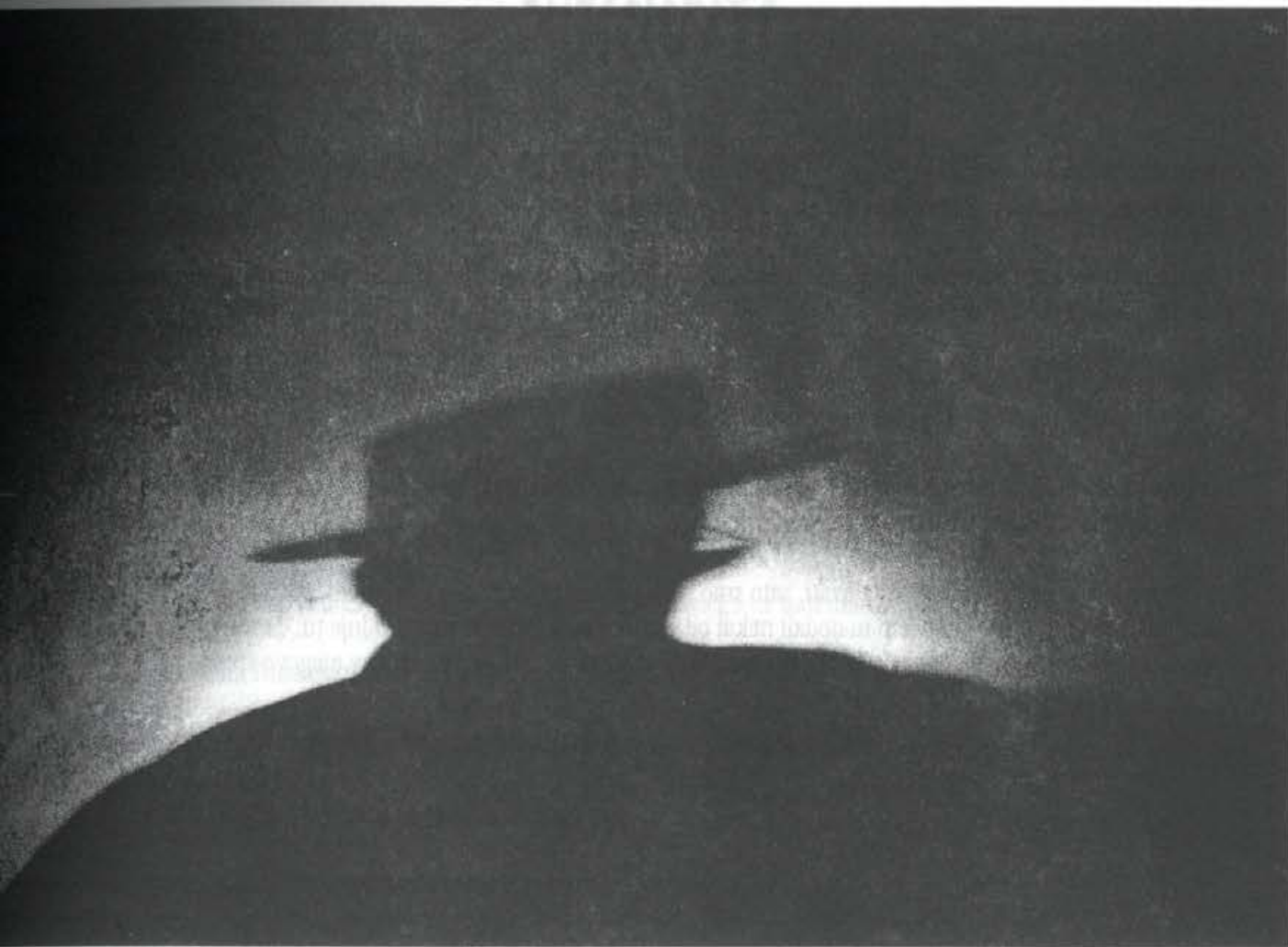
d'un photographe aveugle photos

P 1303 / 1996/97

P 21.950 / 1998

UVODNIK

Nastajanje Izvira se mi zdi kot risanje velikega kroga. Tako že od začetka šolskega leta pa vse do izida tega našega glasila njegova krožnica vztrajno veča lok okoli svojega središča.

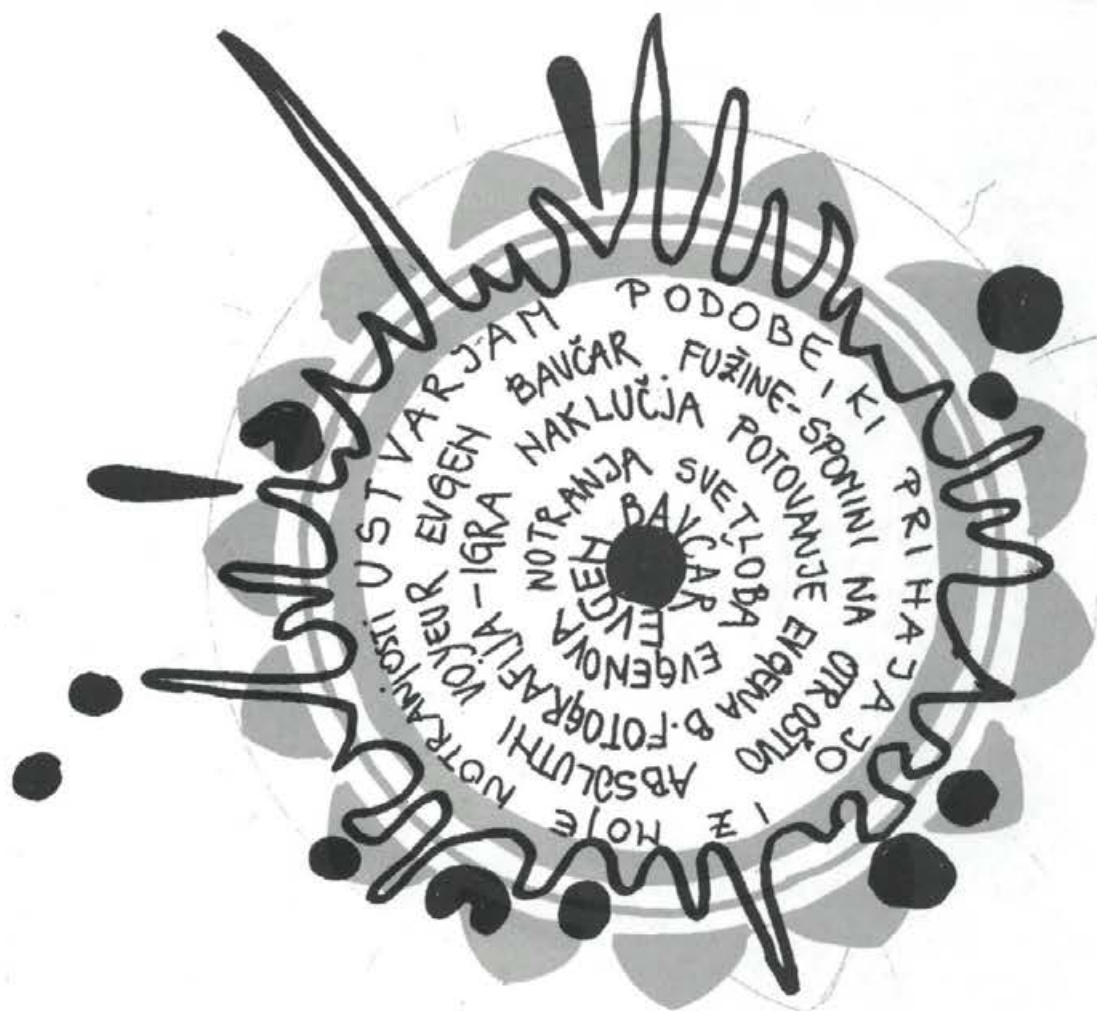
Po tradiciji je v krog naše pozornosti povabljen kakšen domačin, ki je pomemben ali po svoje zanimiv, da se nam zdi vredno, ga поблиže spoznati.

Tako v šolskem letu 96/97 naša posvetovanja, razgovori, pregledovanje, zbiranje in pisanje prispevkov vztrajno rišejo krožnico neke celostne podobe rojaka Evgena Bavčarja.

Izvirovo portretiranje zelo posrečeno sovpada z jubilejem tega moža, ki že 50 let hodi z nami in po naših poteh, pa tudi po povsem drugačnih in nam docela neznanih.

Nedvomno je take poti težko zasledovati, zato smo segli predvsem po raznih sporočilih, posnetkih in časopisnih člankih, prisluhnilo par znancem in dodali nekaj od svojih mnenj. Izvir je navsezadnje tu, da mu njegov krog še sami bralci razpotežete, pobarvate, popravite..., da ste prihodnjič tudi vi znanec za v njegovo sredo.

Veronika

Življenje in delo

EVGEN ANGEL BAVČAR

- rojen 2.10.1946 v Lokavcu
- star deset let izgubi oko v nesreči in polagoma izgubi vid
- dve leti se zdravi na očesni kliniki v Ljubljani
- leta 1963 konča šolanje v Zavodu za slepo in slabovidno mladino Ljubljana
- od leta 1963 do leta 1967 obiskuje gimnazijo v Novi Gorici, kjer tudi maturira
- vpiše se na Filozofsko fakulteto v Ljubljani, kjer diplomira iz filozofije in zgodovine
- leta 1972 pride v Pariz in se vpiše na Sorbono, smer filozofija in estetika
- novembra 1973 doseže magisterij iz estetike
- junija 1976 z odliko doktorira iz filozofije in estetike
- istega leta začne raziskovalno delo na CNRS (Centre national de la recherche scientifique), za katerega dela še danes, in nadaljuje študije za pridobitev državnega doktorata
- sledi veliko člankov, razprav, predavanj
- v okviru Mois de la photo je novembra 1988 izbran za uradnega fotografa meseca
- avgusta 1992 je bil docent Poletne akademije na Visoki šoli za likovno umetnost v Berlinu
- leta 1992 izzide pri založbi Seuil v Parizu njegov prvenec *Le voyeur absolu* (osem biografskih črtic in njegove fotografije).
- po letu 1984 izzide veliko število njegovih publikacij v francoskih, nemških in slovenskih strokovnih revijah. V svojih delih se dotika slovenskih in tujih pesnikov ter pisateljev, problematike slepih, Plečnika, srednjeevropske kulture, študentskih dogodkov v Parizu, Vilenice...
- redno se udeležuje kolokvijev, seminarjev, kongresov o estetiki
- zadnjih deset let z velikim uspehom razstavlja svoje fotografije po vsej Evropi (Pariz, Berlin, Bienne, Zürich, Boulognesur-Mer, Braunschweig, Chatellerault, Almeria, Toulouse, Ankara, Kanal, Ajdovščina...)
- o njem je posnetih več dokumentarnih filmov in reportaž

zbral Ožbej Marc

Z GOSPODOM EVGENOM BAVČARJEH

1.

Nam, navadnim zemljanom, se zdi vse, kar je izven meja Slovenije, nedostopno, idealizirano, neresnično. Kakšno je v resnici življenje v Parizu, Franciji?

Ali so se Vaše predstave o življenju mnogo spremenile od 1972, ko ste se vpisali na Sorbono?

Menite, da je veliko diplomiranih filozofov sposobnih z odliko doktorirati na Sorboni v 4 letih? Kakšen je ključ do uspeha?

Življenje v Parizu je odvisno od tega, kam nekdo sodi. Tisti, ki spijo pod mostovi, so povsem drugačni Parižani od tistih, ki se vozijo v imenitnih limuzinah po širokih bulvarjih. Afričani, ki jih policija preganja iz cerkva, spet po

svoje dojemajo čar Pariza. Turistom pa vedno prikazujejo idealizirano podobo te velike metropole in v soju luči in reklamnih povabil je mesto skrivnostno in romantično. Drage izložbe velikih modnih hiš kažejo mesto, o katerem je mogoče sanjati. Sam sem vedno živel v Parizu prišlekov, kar je pač razumljivo, med izobraženci in umetniki. To pa je spet svojsko mesto, ki se povsem razlikuje od drugih miljejev, recimo Pariza prevarantov, prostitutk ali cestnih pometalcev. Francoska metropola je nekako svet v malem. V njej se zrcalijo vse celine, kar je mogoče videti že po izgledu ljudi, ki jih srečujete. Tudi glasba priložnostnih beračev v metroju sporoča to, da so tam Iranci, Brazilci, Indijanci, Japonci, Kitajci itd., itd. Podobno je s študenti, ki iz vseh vetrov prihajajo na pariške univerze. Na Sorboni je struktura študentstva zelo pestra in tudi učni programi so izraz tega pluralizma.

Tamkajšnji študent je v stalnem navzkrižju različnih pogledov na svet, sami seminarji in predavanja pa so zastavljeni tako, da se je treba stalno spraševati o smislu teorij in življenja ter o smotrnosti lastnega početja. Sorbona ne daje odgovorov, ampak predvsem odpira vedno nove verige vprašanj, ki jih še stopnjujejo in razširjajo izkušnje študentov iz vseh vetrov. Človek mora ustvariti neko notranjo identiteto, da se ne izgubi v bogastvu idej in mnogih pogledov na svet. Sam sem moral vse svoje izkušnje iz ljubljanske univerze relativizirati in jih prilagoditi novim pogledom in obenem ostajati to, kar sem vedno bil: Slovenec v vrtincu sveta. Z odliko lahko diplomirajo tisti, ki so se za to res odločili. To je še toliko pomembnejše za tujce, saj jih le tako lahko sprejmejo določeni izobraženi krogi v Parizu. Sorbona ni univerza pomnjenja in podatkov. Profesorji zahtevajo lastne poglede in predvsem izvirnost pri izražanju idej. Tujec mora nekako zoperstaviti svoj glas v orkestru različnosti in poskusiti uveljaviti svoja stališča in s tem tudi samega sebe. Ključa za uspeh ni in tudi še tako visoki uspehi so lahko zelo relativni glede na to, kaj vam odlične ocene nudijo v konkretnem življenju. Pomembno je pa to, da imajo Francozi, čeprav so včasih zaradi svoje svetovne veličine lahko tudi vase zagledani, le eno veliko prednost pred drugimi kulturnimi narodi. Do kulture imajo "rešpekt" in štejejo stopnjo izobraženosti tudi kot posebno kvaliteto. Za še tako povprečnega Francoza izraz "culture" (izobražen, razgledan, omikan) nekaj pomeni, saj rečejo denimo za nekoga, ki nima omike, da je "sans culture", se pravi brez kulture. Kultura torej nekako dela človeka, česar bi se morali Slovenci bolj zavedati, saj smo zgodovinsko preživeli ravno s pomočjo kulture in šolsko ali pa naravno kulturnih ljudi, ki so delali našo narodno zgodovino.

2.

Doktorirali ste iz filozofije in estetike. Kako Vam to znanje pomaga v življenju? Kakšen je Vaš odnos do sveta?

Menite, da močno drugačen, kot bi bil sicer?

Ali ste mogoče razvili svojo filozofijo življenja?

Kaj bi v današnjem času spremenili? Kako?

Moj odnos do sveta se stalno spreminja. Na to spreminjanje pa vplivajo tako knjige kot tudi opazovanje in razmišljanje o življenju ter soočanje mojih pogledov z drugimi. Spoznavanje sveta je postopek odkrivanja sebe in svoje vloge v svetu. Kot pa je bilo že znano velikemu nemškemu filozofu Heglu, napredek duha ni napredek sreče in to je doumel tudi naš Prešeren, ko pravi: "...da b' uka žeja me iz tvoj'ga sveta..." Vsekakor širjenje znanja lahko prinaša tudi določeno notranje zadovoljstvo in snov za nova razmišljanja, ne prinaša pa vedno materialnega blagostanja, kot si mnogi napačno predstavljajo. V sodobnem času so cenjene materialne dobrine in po njih ljudje presoajo svoje sovrstnike. Ta bolezen sodobne potrošniške družbe pa ravno tako razsaja v Parizu kot tudi v Sloveniji.

3.

Pravijo, da je fotografija enako estetika. Kaj je za Vas estetika?

Od kod občutek, kako iz pravega življenja narediti dobro fotografijo, ki bo všeč ljudem? Kako izluščiti le pristno in lepo?

Koga oz. kaj bi si želeli posebej fotografirati?

Zame je estetika neke vrste čustveni pogled na svet, kar izhaja že iz samega pomena te besede. Aisthesis je občutenje. Vsak človek nekaj občuti in lahko to izrazi ali pa ne. Don Kihot, denimo, je v mlinih na veter občutil nevarne velike junake, s katerimi se je želel spopasti. Cankar je občutil lepoto slovenske kulture s prisodobno bele krizanteme v gumbnici berača. S tem je povedal nekaj, česar drugi niso znali tako lepo izraziti. Prešeren je lepoto Julije, svoje muze, doumel globlje od muz svojih velikih pesniških predhodnikov, ko pravi: "...Bolj ko Delije, Korinte, Cintije al' Lavre bi bilo pozabit' škoda tvojega imena." Že spet je v tem nekaj osebno občutenega in tudi svojsko izraženega. Do te svojskosti pa ni vedno lahko priti. Poskušam, da bi moje fotografije tudi izrazile eno od takih svojskosti, ki pa je predvsem moja posebnost. Če bi delal take fotografije kot nekdo drug, ne bi mogel govoriti, da gre za mojo podobo, za moj pogled na svet. Moje podobe morajo biti seveda vpisane v neko že znano tradicijo, obenem pa morajo imeti nekaj takega, po čemer je spoznaven moj stil. Samo tako jih lahko podpišem kot avtor, ki se razlikuje od drugih. V sodobnem času, v svetu, prepojenem s podobami, pa je vedno težje priti do lastnega stila.

Človek si vedno nekaj želi, vedno pa ne more uresničiti svojih želja. Velikokrat si želim fotografirati stvari, ki so daleč ali pa povzročajo določene težave pri njihovem uresničevanju. Toda če tega ne bi bilo, verjetno ne bi ničesar počel s fotoaparatom. Včasih si želim fotografirati krajine, drugič pa ljudi, kar je odvisno od številnih dejavnikov in naključnih občutkov. Zelo rad fotografiram stvari, ki mi pripovedujejo neko zgodbo, ki naj jo potem slika izraža v svoji neskončni tišini. Včasih tiči pod glavno zgodbo še kakšna druga, bolj prikrita, in velikokrat je ta bolj pomembna za fotografski vzgib.

4.

Maja 1988 ste v Trstu imeli predavanje o slovenski literaturi v okviru srednjeevropskega prostora. Kako ocenjujete položaj, v katerem se nahajajo slovenski pisatelji, pesniki v tujini? In obratno: kakšno je mesto svetovno znanih umetnikov v Sloveniji?

V biografskem leksikonu piše, da redno sodelujete pri francoskih radijskih oddajah. Spregovorite kdaj o vlogi slovenskega poslanstva umetnikov v tujini?

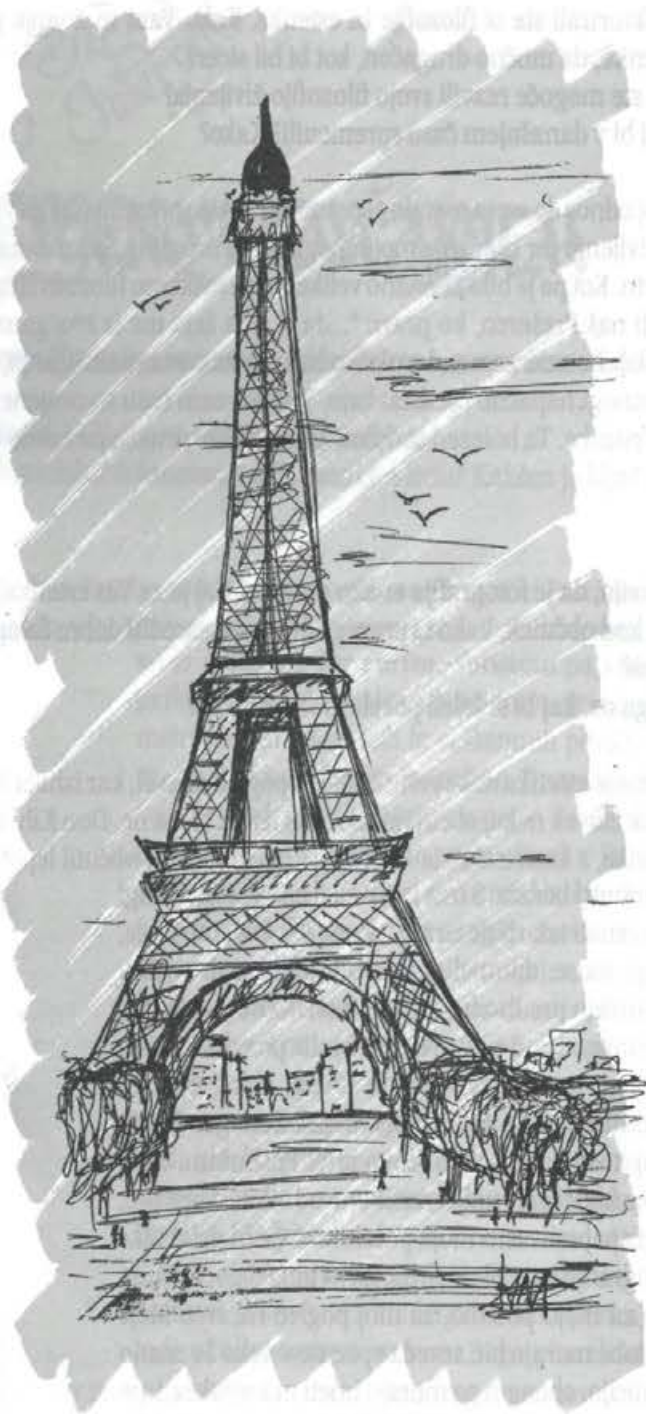
Veliko slovenskih književnikov je živelo v Evropi, ne da bi za to ostali vedeli. Ljudje evropskih dimenzij tudi dandanes živijo med nami, pa se morda zaradi narodne zavisti tega nočemo zavedati. Velikokrat se naši književniki zapirajo in pišejo za bralce, ki jih vsaj navidezno poznajo. Pisati pa bi morali predvsem za tiste bralce, ki jih ne bodo nikoli srečali, saj so njihovi potencialni bralci vsi ljudje omikanega sveta, denimo tudi kakšen Afričan ali pa gvatemalski Indijanec. Literatura, ki zastavi svoje delo bolj univerzalno, ima več možnosti, da prodre v svet, saj mora pri svojem sporočanju gledati bolj široko. Arhitekta Jožeta Plečnika lahko razume vsak Zemljan, tudi roman Nekropola Borisa Pahorja je lahko razumljiv vsakemu dediču sveta po drugi svetovni vojni. Tu gre torej za svetovljansko gledanje na posamezno usodo človeka in zakaj ne Slovenca. Važno je, da so tudi naše maloštevilne usode postavljene v široke okvire sveta in tako lahko tudi Slovenci živimo na različnih zemljepisnih širinah, čeprav je naša izvorna domovina na sončni strani Alp. O Sloveniji in Slovencih

vedno govorim, saj sem in ostajam Slovenec. Ko govorim o sebi, govorim tudi o narodu, ki mu pripadam. Mimogrede, na francoskem radiu sem govoril o vipavski burji v daljši seriji na temo "Veter". Naša burja je nekaj posebnega in veseli me, da sem z njo in s svojo dolino seznanil petsto tisoč poslušalcev nekega tujega radia. Tam pa sem govoril tudi o slovenski književnosti, naši zgodovini itd. Gre za informiranje, da obstajamo in da smo že dolgo del Evrope.

5.

Ali Vam ob vsem tem sploh ostane kaj časa? Kako ga najraje preživite?

Problem mojega bivanja in tako tudi mojega časa je, da ga moram v večji meri, kot se to dogaja drugim, prilagajati času drugih, npr. ljudi, ki mi bodo prišli prebrat pošto, poiskat izgubljeni predmet... V tem čakanju se rojeva nestrpnost in bol, ki jo preganjam z izleti v otroštvo in domov.

6.

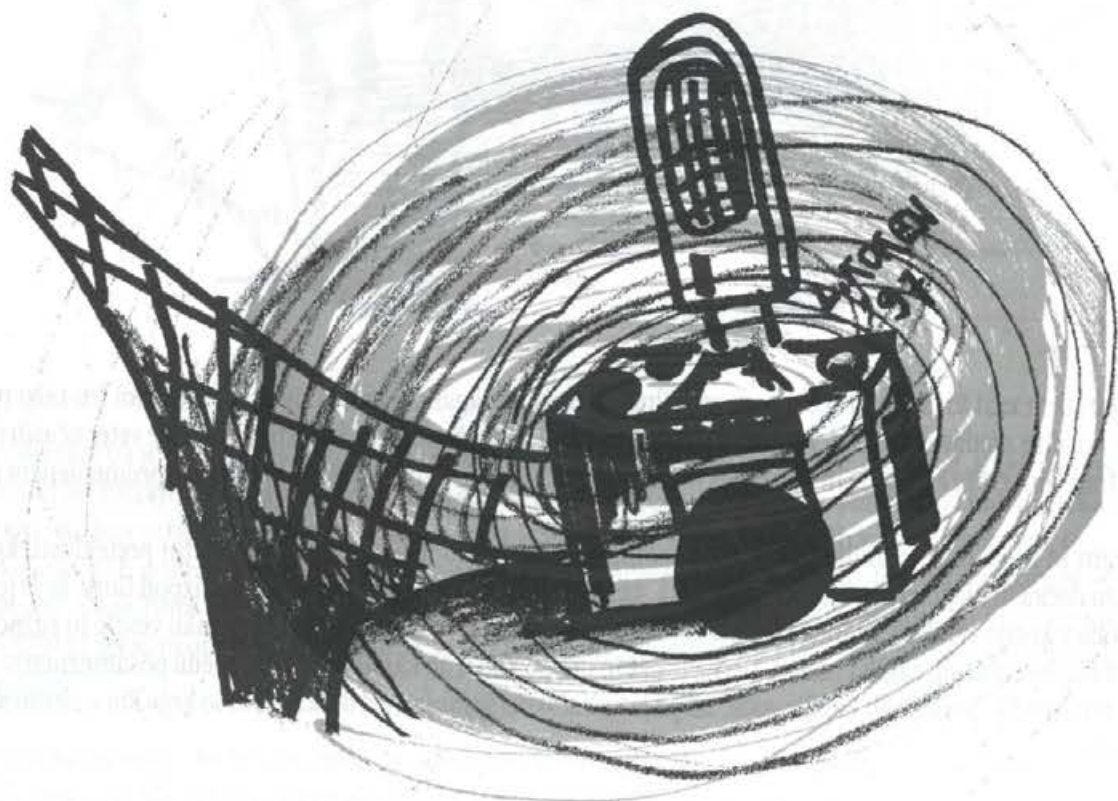
Imate kakšno posebno sporočilo, misel, nauk za dijake Srednje šole Venca Pilon Ajdovščina?

Nekoč sem bil tudi sam dijak in kasneje profesor na goriški gimnaziji. Glede na to dvojno izkušnjo lahko rečem, da bi najprej potrebovali kakšen dober nauk profesorji, saj je velikokrat stopnja ustvarjalnosti pri dijakih višja od učiteljeve. Naš šolski sistem, kot je povedal nek ugleden slovenski profesor iz Amerike, preveč sloni na pomnjenju, se pravi "piflanju". Bolj bi morali poudarjati izvirnost vsakega učenca in z njo dati pravo ceno izvirnim učiteljem. Če bomo Slovenci hoteli preživeti, bomo morali nujno spremeniti šolski sistem in iskati po naših krajih vsemogoče znane in neznane rudnike dragocene sive snovi, da bomo lahko kljubovali svetovni konkurenci in ohranili narodnostni spomin in spomin na tiste, ki so v zaupanju do narodne sive tvarine ustvarjali naš jezik in kulturo. Izguba dijaka, ki ne nadaljuje, je za slovenstvo večja, kot si lahko domišlja profesor, ki daje svojemu predmetu absolutno veljavo. Podobno je z izgubo pridnih in predvsem spretnih rok za mojstra v delavnici, ki je prepotenten in ne upošteva sposobnosti drugega. Za slovensko preživetje so pomembni vsi še tako neočitni detajli in tega se naši profesorji premalo zavedajo. Mnogi so pozabili, kako težke so bile nekoč poti Slovenca do poklica, profesorja in učitelja. Vendar so dale kvaliteto, ki jo v sodobnem času pogrešamo, ker smo se preveč zadovoljili s formalno izobrazbo in zanemarjali kulturo srca, ki mora hoditi vzporedno z oblikovanjem človeškega duha. Delujem kot znanstvenik in ne kot pedagog. Če pa bi že imel priliko poučevati, ne bi nikoli poskušal zagrešiti napake, da bi s svojim predmetom določal existenco sorojaka. Ljudem je treba vedno dati možnost, da se obnavljajo in da postajajo to, kar so, ne pa to, kar smo si mi o njih izmislili. Razlikovati v teh stvareh se mi zdi osnovni predpogoj dobrega učitelja in tudi dobrega učenca. Tisti, ki uči, se tudi stalno izobražuje ob spoznavanju novih usod, torej so stvari vedno recipročne, zato se moramo Slovenci vzajemno učiti biti strpni in se veseliti novih možnosti našega človeškega in narodnega preživetja.

OPOMBA

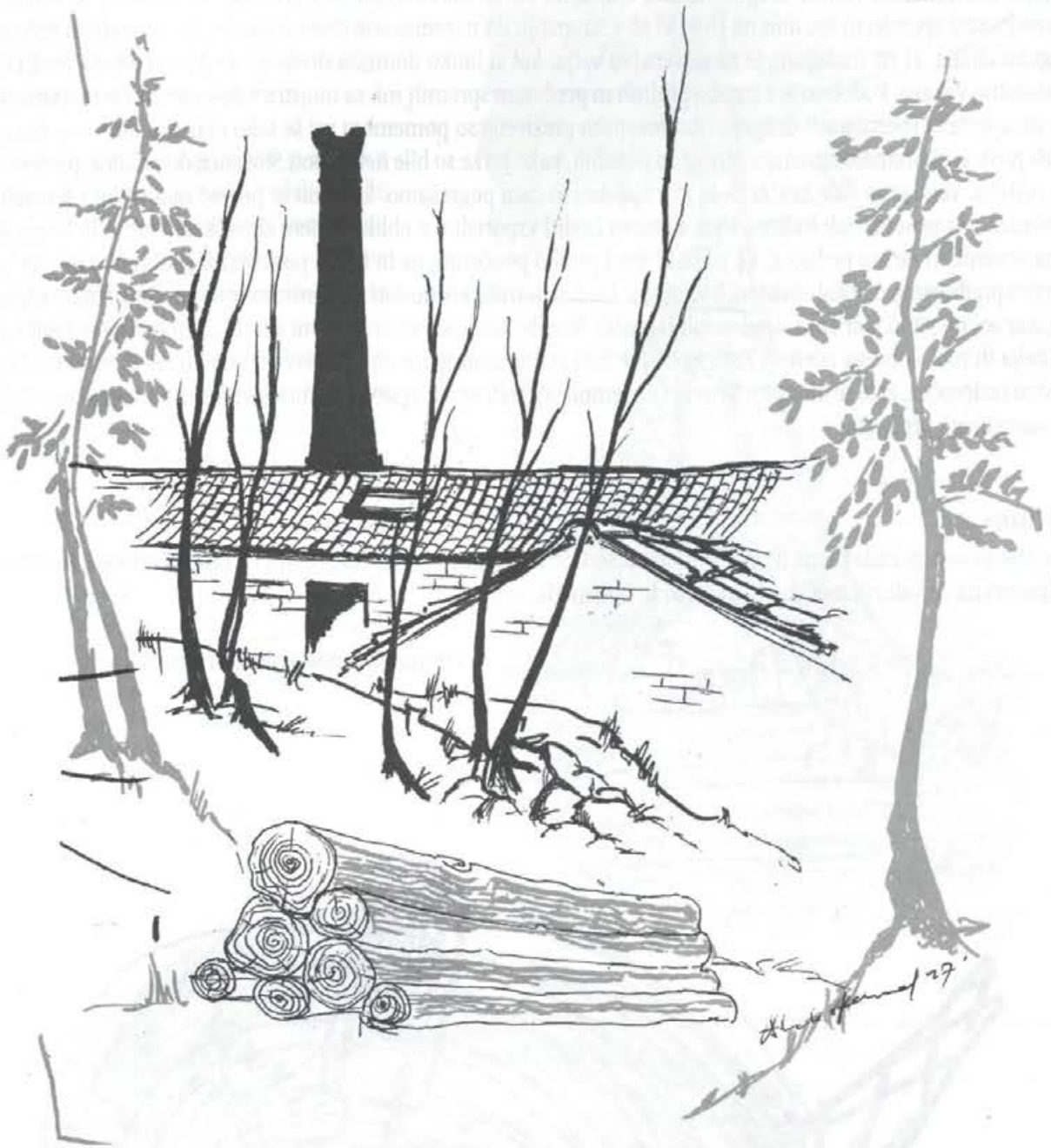
Vprašanja so bila zastavljena in odgovorjena pisno. Širina odgovorov je bila prepuščena intervjuvancu in zato so odgovori na nekaterih mestih natančnejši in obširnejši.

Vprašanja je postavila Lea Slokar

odlomki odlomki odlomki

Ergen Bavčar: ŽAGA

V našem delu vasi že dolgo ni več tistega značilnega vonja po žaganem lesu, ki je pred mnogimi leti tako prijetno dražil nosnice zvedavega dečka. Toda ko grem na pot proti Lahovšam, mi iz Sebastjanove žage veter včasih prinese razcefran vonj sveže žagovine in visok glas hiteče žage, vztrajen in zanesenjaški v svojem nespremenjenem tempu.

Postojim in moje misli pohitijo med daljne spomine, ki se vedno bolj skrivajo v brezčutni preteklosti, kjer spet najdem dečka in njegovo žago. Bila je prav taka, kot je ta, le da jo je poganjala bistra voda izpod Gore, ki se je voljno natakala v korita velikega vodnega kolesa in potem belo pršela v vrtečem veselju. Prav tako veselo in razposajeno se je iz stavbe čula tudi žagina pesem. Deček je ure in ure postopal ob kanalu in z očmi sledil posameznemu koritu, dokler ni izcedilo poslednjih kapljic vode, ali pa je kugal skozi špranje med deskami, ki so kolo kot v ohišju skrivale v kanalu.

Debela in močna lesena osovina z zarjavelimi železnimi obroči je okrog sebe prenašala prav tako močne in masivne matarouge, ki so včasih v naporu zavzdihne ali zastokale. Takrat se je dečku kolo zazdelo kot človek, ki je truden

in trpeč potožil. Tudi sicer je žago občutil kot človeško telo, ki se je izživljalo v radosti in trpelo muke. Zdaj se je v nagli in rezki pesmi vse vrtelo in premikalo. V kanalu je voda v visokem loku pršela tja čez trato, pred cevjo nad kolesom je delala velik grozeč vrtinec, v stavbi pa se je zdelo, kot da bo hiteča žaga zapustila svoje spone in se osvobodila zagnala svojo lastno pot. Življenje je kot kipelo in uhajalo, se presegalo in norelo, in deček se mu je spoštljivo in kot v neki grozi umaknil na večjo razdaljo.

Popolnoma blizu se je lahko pomaknil, ko je žaga stala, in ko niso delali, ali ko je komaj sopla, kadar je zmanjkovalo vode. Tedaj je bila kot star upehan človek, ki postoji, da si daje duška, in se zanj bojiš, da ne bo zmožel naslednjega vdiha. Matarouge so se obotavljivo prevračale v temnem kanalu, pogosto hreščavo pojамrle, iz žage pa je prihajala slabotna in zaganjajoča žagina tožba.

In tako, kot ji je s strahospoštovanjem stal ob strani pri nebrzdanem norenju, jo je v počasnem omagovanju pomiloval in se bal, da ji ne bo uspelo in bo morala obstati na sredi poti.

Velik dogodek pa je bil, ko je na žago pripeljal velik kamion, visoko naložen z gladkimi hlodi. Hlodi na tovornjaku so bili krepko zvezani z verigami in povezani s sponami, pozno jeseni in do prave pomladi pa tudi odeti s snežnimi plahdami. Ko so v prejšnjih časih enako prepasane hlode dovažali še na neokretnih kmečkih vozovih, se je zgodnji sneg višje ležečih gozdov navadno že stalil, še preden so voli privlekli tovor v dolino. Beli prt na skorji hlodov nam je sporočal, da je zima že blizu, da za Goro že kopiči snežne pošiljke za nas dolince, ki smo se še kar ubadali z jesenskimi pridelki in opravili. Spomladi pa so nas te srebrne zaplate spominjale na zimo, iz katere smo ravnokar prihajali.

Sam sem bil nenehno na tej poti in od česarkoli sem si jemal čas in ga dajal v najem sanjam in spominom. Zdaj sem jih moral na silo odriniti stran, da sem se dajal s problemom, kako bi zaščitil strojnico, da bi bil varen in bi obenem vse bilo dostopno.

Ko me je obsedla tista nora želja, da bi zgradil žago venecijanko, se prav gotovo nisem zavedal težav pri konstrukciji. Pri tem pa sem verjetno premalo upošteval oddaljenost slik, ki tako niso bile dovolj jasne in natančne, da bi z njihovo pomočjo rekonstruiral objekt, ki ga že zdavnaj pokriva bršljan in robidovje. Kamni njegovega zidu pa so verjetno še bolj posiveli in potemneli. Največja vseh težav pa je odsotnost žuborenja, saj tudi tiste, s sončnimi jasami in sencami dreves pokrite vodne gladine, že dolgo ni več. Le redka so znamenja, ki spominjajo mimoidočega na življenje, ki je nekoč tako radostno utripalo v tistem kraju. Njegove slike so živobarvne in polne svetlobe in na njih je vedno tudi žagar z blagim smehljajem v očeh.

Zdaj, ko je vse mrtvo mirovalo, se nisem mogel znebiti občutka vsakršne nemoči in nepomembnosti, ki je vel od mrzlega železa. Preplavljal me je tako silovito, da sem se sprijaznil z mislijo na konec. Na slovo od teh sanj, ki bi mogle biti resničnost in ki niti sanje niso smele biti.

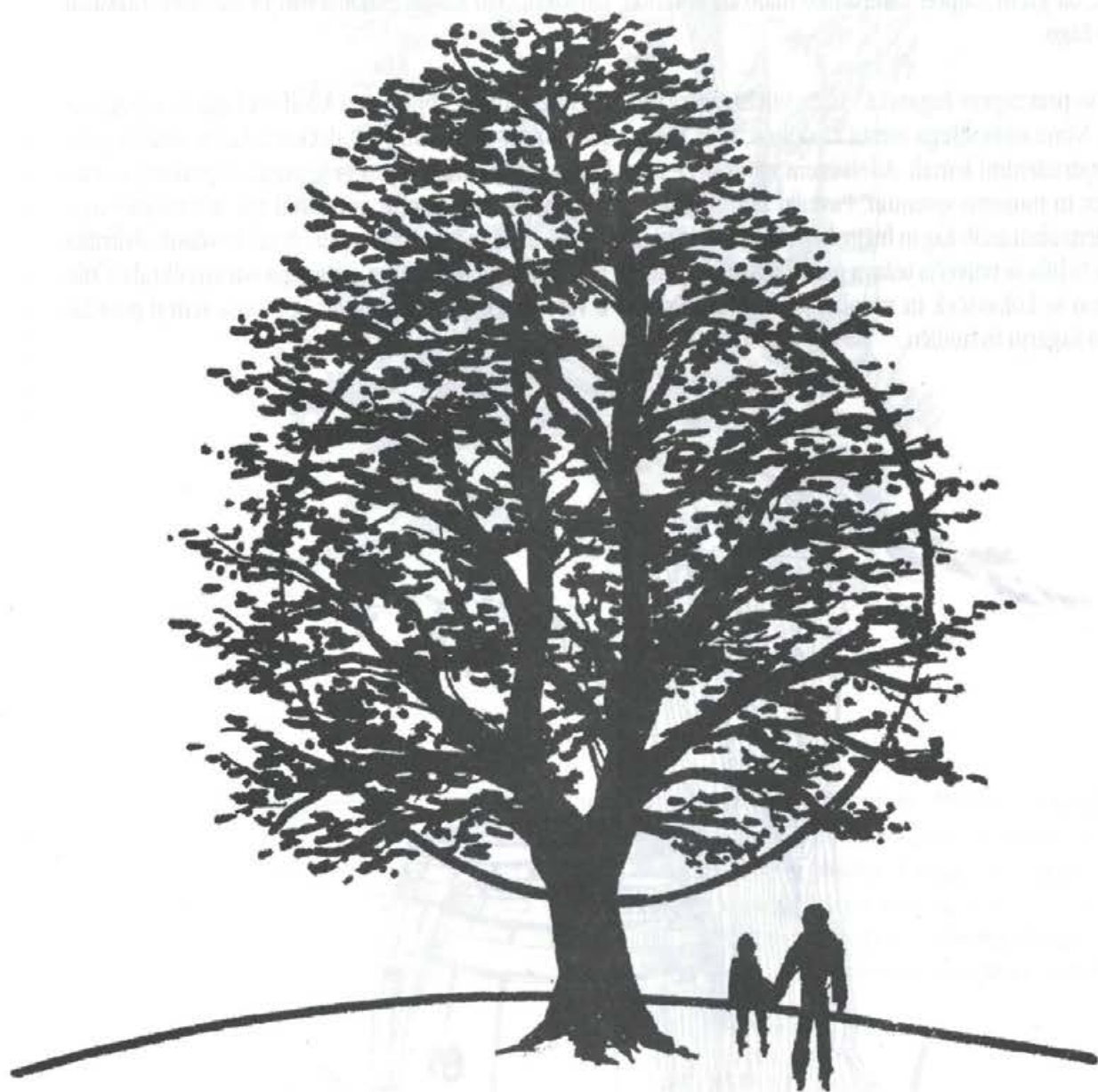

Težava se kaže predvsem v tem, da ne poznam ljudi, ki bi se takega dela lotili. No, o tem moram še premišljevati. Najbolje, da grem najprej z Veroniko malo na sprehod. Lahko bi celo šla do Slokarjev in bi mi Adolf razkazal njegovo žago.

Slokarji so pravzaprav žagarska vas. So bili žagarska vas. Zdaj je tu samo še obnovljena Adolfova žaga, ki jo poganja turbina. Nima najboljšega mesta za dohod, toda njene vode so prav tako bistre kot dečkove, ker je nad vasjo in vsemi pridruženimi kanali. Adolfa sem vprašal, če žago lahko fotografiram in on jo je prijazno ponudil mojim svetilkam in mojemu spominu. Povedal sem mu, da nameravam delati žago in opogumil me je z mislijo, da s kopiranjem obstoječih žag in fužinskega kolesa delo ni nemogoče, in da so tako pravzaprav delali že včasih. Pritrdila sva si, da bi bila še največja težava parcela. Nazadnje sva se posmejala mojim željam, potem pa sva umolknila. Čulo se je samo še Lokavšček in vzdolž njegove pesmi sva se z Veroniko odpravila domov. Spotoma sem ji povedal zgodbo o žagarju in hudiču.

Nobeno od dreves se nekako ni moglo ponašati s tako izjemno lepo in veličastno usodo, kot je bila namenjena hrastom. Iz njihovih razrezanih životov bodo izdelali tudi sode, ob katerih bo potem dolge večere sedela vsakršna družba, se glasno pogovarjala in pela vesele napeve. Če pa se bo kakšna od lokasto usločenih lat razsušila, jo bodo toliko časa namakali, da bo spet krepko pritiskala na svoji dve sosedi in tako varno zadrževala v sebi razigrano tekočino. Da, celo velik lesen križ bo nastal iz hrastovega bruna in tam na pokopališču dolga leta strmela predse v težko zemljino odejo, ki tako neprizadeto pokriva speče vaščane.

Abel Kowal 97'

S hrasti je imel žagar veliko težav, da jih je pripravil k mirovanju. Ti so tudi bili zelo raznoliki. Nekateri so z debelejšim spodnjim koncem spominjali na umirjene gospode, ki se smrti ne boje, saj bodo še potem, ko jih bo žaga razkosala, ostali v sebi ravno tako trdni kot prej na robu polja. Tisti bolj skrotovičeni med njimi, ki so se na voz vlegali z izbočenim hrbtom, so se zdeli manj togi in nezaupljivi, ker so slutili svoje radostno poslanstvo. Njihove zakrivljene deske so bile več kot pripravne za izdelavo vodnih koles, igra z vodo pa jim je obljubljala radoživo usodo in mnogo občudovalcev. Najbolj trdovratni med hrasti so bili tisti z grčami, ki so se trmasto bojevali z jeklom in šele po dolgem pridušenem tarnanju klonili pod njegovo premočjo. Vedeli so, da bodo morali tudi v novem življenju in novih oblikah ohranjati žilavost značaja, da bodo trdni podboji vrat, varni mostovi in večni podporniki. Ko je deček opazoval njihovo spreminjanje, se mu je zdelo, da ostajajo kljub razkosanju čudežno podobni svojemu prejšnjemu telesu in so, nekako bolj kot druga drevesa, ohranjali podobo in spomin svoje značajnosti in moškosti.

Odlomke izbrala Silvana Colja

Fotografska razstava ANGEL JE (Un ange passe)

(Uvodna beseda Ivane Slamič ob otvoritvi razstave fotografij Evgena Bavčarja v Pilonovi galeriji 26. januarja 1996)

Posebno sem vesela, da mi je nocoj dano spregovoriti o Evgenu Bavčarju. Najprej zato, ker nocoj odpiramo njegovo 55. razstavo fotografij in lahko umetnika po Franciji, Nemčiji, Nizozemski, Italiji, Belgiji, Švici, Avstriji, Španiji, Braziliji in Kanalu 1989 končno spoznamo tudi doma.

Potem zato, ker v razmišljanjih o njem stopam za stopnico više na poti svojega lastnega razvoja in svojega lastnega odnosa do sveta.

Misel, da bom danes spregovorila, me je prestrašila. O fotografiji vem toliko, da morda jasno povem, kaj je lepo in kaj ne, vendar lepo ali nelepo zame. Zato moje nocojsnje govorjenje ne more biti govorjenje o fotografiji, ampak o nečem drugem. Do tega drugega bi lahko prišla po enostavni poti: v pogovoru z Evgenom Bavčarjem. Toda potem ne bi mogla govoriti o svojem odnosu do Evgena Bavčarja in svojem odnosu do njegovih fotografij.

Vse, kar je sam rekel ali zapisal o sebi, vse, kar so drugi zapisali o njem, me vodi do Devina, devinskih grajskih razvalin. Do gradu, kjer so 1912 začele nastajati Rilkejeve Devinske elegije, se rojevale 10 let, da bi izšle 1923.

Ko Bavčar govori o svojem fotografiranju in poudarja, da ni fotograf, temveč fotografirajoči, govori o črnem kvadratu, ki je nasproti drugemu črnemu kvadratu, o trenutku, ko se fotoni pojavijo, pojavijo pa se zato, da v istem hipu že izginejo, a prav v tem trenutku žarek svetlobe rodi podobo. Podobo, ki oživi v njem, slepcu.

Rilkejev Malte Brigge ni našel izhoda v območju idealne resničnosti, pravi Niko Grafenauer v svoji študiji o pesniku. Zato v Prvi elegiji zapiše: ...in bistre živali že opažajo, da nismo zanesljivo doma v pojasnjenem svetu. In če nismo zanesljivo doma v pojasnjenem svetu, potem je še drugi, nevidni svet. Povezovalc obeh svetov je Angel, skrivnostno mitsko bitje, ki se pojavlja na način Bavčarjevega fotona.

V mnogih literarnih delih (Mali princ, Pomladni dan Cirila Kosmača) je poudarjena ista misel, kot jo najdemo pri Rilkeju v njegovi Osmi elegiji:

Z vsemi očmi zre bivajoče ven, v odprto. Naše le, zasukane oči, obkrožajo ga kot pasti in mu zapirajo izhod. Kar zunaj je, samo živalim beremo z obličja; ker že otroka silimo ga gledati nazaj v oblikovani svet in ne v odprto,...

Naslov razmišljanja o njegovi fotografski razstavi na Dunaju 1990 je Un ange passe. Zase sem naslov prevedla Angel je, ker nisem mogla sprejeti prevoda Angel gre. Bavčarjev angel ima drugačne razsežnosti kot Rilkejev, je fotonski, vendar je tudi on »medij med vidnim in nevidnim, je svetloba in tema«.

Zato je fotografiranje Bavčarjevo iskanje svetlobe, kot je zapisal Roland Itten, povezovanje vidnega in nevidnega sveta v celoto, ki jo je hotel najti tudi Rilke v svojih elegijah. Zato, tako doumevam, Bavčarjevo poudarjanje Devina, rojstnega kraja življenjske filozofije nekoga drugega.

Zato je fotografiranje osmišljanje lastnega življenja, zato postane razlikovanje med fotografom in fotografirajočim smiselno in utemeljeno. Vzporedno s fotografiranjem Bavčar nadaljuje svoje teoretične študije. Svoj doktorat je dosegel z raziskavo o Blochovi estetiki, raziskuje odnos med filozofijo in ekspresionizmom in z vsem svojim delom je posrednik slovenske kulture drugim narodom.

Slepec ne more opravljati le dela, ki so mu ga določili videči, slepi človek lahko opravlja in opravi vsa dela enakovredno. Je tudi umetnostni kritik. O slikah mu pripovedujejo njegovi pripovedovalci, najbolj je vzljubil tiste, ki so zahtevale dolgo in zelo natančno pripoved (Bosch, El Greco), kipe spoznava z dotikom. Njegovo dojetje sveta pa je drugačno. Bavčar vidi s sluhom, z vonji, s tipom, s podobami, tudi tistimi, ki jih je vgraviral vase, dokler je videl.

Vse njegovo početje je za marsikoga šokantno, saj smo pripravljene sprejeti le ljudi, ki so v vsem podobni nam. V naravi ljudi je, ugotavlja Bavčar, da so rasisti telesa. Slepega želijo videti bolj slepega, kot je, gluhega bolj gluhega, kot je. Slepi ne more videti enako kot videči, vidi pa stvari, ki jih videči ne vidijo vedno. Anne - Lise David je zapisala, da je to estetsko in etično sporočilo Evgena Bavčarja.

Fotografiranje je za Bavčarja del izpovedi. Išče svetlobo, ne to, ki je sedaj okrog nas v razsvetljeni Pilonovi galeriji, ono drugo, ki je v temi. Tisto nam hoče pokazati, zato je absolutni videc.

Ta hip nobeno govorjenje ne razsvetli njegovega dela bolj kot zapis Veronike, njegove nečakinje, in Marije, njegove sestre, v katalogu današnje razstave: fotografije so Tezejeva pot z Ariadno, Angelom, skozi Labirint.

Kot Rilke sporoča:

Glej, jaz živim. Iz česa? Niti otroštvo niti prihodnost
se ne zmanjšujeta... Bivanje preobilno
mi v srcu izvira.

Zahvaljujem se avtorju, da je pomislil name, ko je izbiral možnega govorca: za hip sem pogledala ven.

Labirint

HREPENENJE PO RDEČIH GOREČKAH

Morda mi je bilo štiri leta. Stric me je čuval v zgornjih prostorih, ker so spodnje zidarji prenavljali. Igrala sva se zgodbo o Tezeju in Ariadni. Stric jo je malce priredil in razdelil vloge. Jaz sem bila Ariadna, on je bil Tezej. Minotavra pa je predstavljal moj največji medvedek. S Tezejem sva skrivnostno vznemirjena hodila iz sobe v sobo in on mi je pomagal odvijati klobček belega sukanca, da se v Labirintu ne bova zgubila. Ko je padla noč, je Labirint postal čudežno drugačen in tudi resničen. Zdaj me je stric prijel za roko, z drugo pa je predse prožil majhno baterijsko svetilko. In kar je bilo prej napol res in napol igra, je zdaj postalo docela zaresno in moj smeh se je sprevrgel v pritajen in spoštljiv šepet.

Majhna lučka je neubrano poplesavala po stenah, po predmetih in na lesenem podu naših sob, ko sva se počasi in tajinstveno pomikala skozi temo in iskala Minotavra.

In ko je svetloba tako begala, je ustvarjala brezštevne migotave senčnate prizore, ki so se menjavali, se nama bližali in oddaljevali in se docela izgubili, ko jim je luč pobegnila, da bi se dotaknila mojih rok in se prepričala, če je v njih še beli klobčič.

Njegova drobcena sled je za nama docela potonila v črnini sob, vendar sva oba s Tezejem vedela, da je bela in resnična, čeprav je zastrta najinim očem. Prostorji so razkazovali pogledu dobro znane predmete, le če se je po njih razlila luč, drugače pa so v črni nepredirnosti ponujali skrivnosti in uganke. Pa tudi lučka jih je nenavadno spremenila, jih napravila tajinstvene, dostojanstvene in samosvoje.

Tudi fotografije mojega strica so na tak način samosvoje. Prav tako se rodijo, ko stopa luč skozi temo. Na tej njeni poti se svet njegovi kameri ne nastavlja predano nasproti ter ni razgaljen in dojemljiv, temveč ostaja tog, samotni in skrivnostni. Velike črne parcele skrivajo njegove prostranosti lepega in grdega, stisk in obetov. Čeznje včasih šine znamenje svetlobe, kot prijaha k človeku angel, ko je pomirjen in predan. Nikjer ni sonca, ker so to slike noči, kopren sivine in razmetanih senc. Spominjajo na občasne prilike, ko zmanjka toka in se gre z gorečo svečo skozi temo stanovanja, ali se iz črnega okvira sobnih vrat razodene mati s prižgano petrolejko v rokah.

Tedaj se svet, ki je čez dan v barvah, pokaže zagoneten, zelo utesnjen in manj samoumevno obvladljiv. Takega vidi tudi kamera in s fotografom, ki brska po spominskih prizorih in svetlobah, nista enakovredna opazovalca. Skozi stekleno oko aparata se težki in dosegljivi predmetnosti zoperstavljajo spomini z nedojemljivo lahkotnimi in bežnimi prebliski pajčolanasto obarvanih slik, ki se razposajeno sprevračajo in izginjajo. Njihovo zadrževanje je kot utrudljivo kopanje zlata in fotografije so od tega nenehnega iskanja vzorcev potrpežljivo vdane in so kot onemele priče neizmerne samote in silnega hrepenenja po soncu in rdečih gorečkah v rumenem poletju.

Z našega dvorišča se lepo vidi ravna črta gorskega grebena in levo od Sinjega Vrha se na njej da zaznati tanko črto električnega droga, ki se stika z nebom. Nekoč se bova s stricem odpravila do njega.

Sedla bova ob njegovo tanko deblo, ki ga je moj stric videl kot majhen deček izza železnega portona in si to sliko ohranil za spomin.

Počakala bova, da se bodo nad dolino zgrnile večerne sence in da bo prišla noč. Tedaj se bo v temi zasvetila luč, nakar še druga in nešteta. Morje svetlih pik, ki so svetleča okna.

Za njimi so ljudje, nepoznani in naši znanci, in ko stricu iščem njihove luči, vidiva, da so nešteta okna že potonila v temo, ki je poslednja. Drejče, Rajko, Palacjo... Tudi mama. Od Slokarjev, od Čohov, iz vsake hiše nekoč poznan obraz in ohranjena podoba.

Poiskala sva luči Lokavca na obronkih Čavna in Gore. Vse vasi in vsa mesta, koder moj stric pojde, so po meri njegovih hiš iz kamna, vsi novi znanci nosijo poteze tukajšnjih vaščanov, kot so se mu nastavili za njegovo poslednjo sliko in vse poti sonca so razmnožene iz njegovega loka iznad Angelske gore in čez Stomaž. Vse hoje čez velike reke so podaljšani mostovi bistrnih vod Lokavščka, ki jih je treba prav tako podeseteriti, postoteriti. In vse te poti se morajo vedno znova vračati domov po edine barve travnikov, po umazano belino prašne ceste in obraz Milenke, da lahko zamisel o Sarini lepoti zaživi in jo sredi teme prešine mehka luč.

Stric je držal prst na sprožilcu in štela sva v nedogled, da se bo nabralo dovolj svetlobe za dobro sliko. Mirne luči neba so sovpadale z lučmi zemlje in tu, na Angelski gori, sva s stricem kot lebdela med večnostjo in dolino našega življenja.

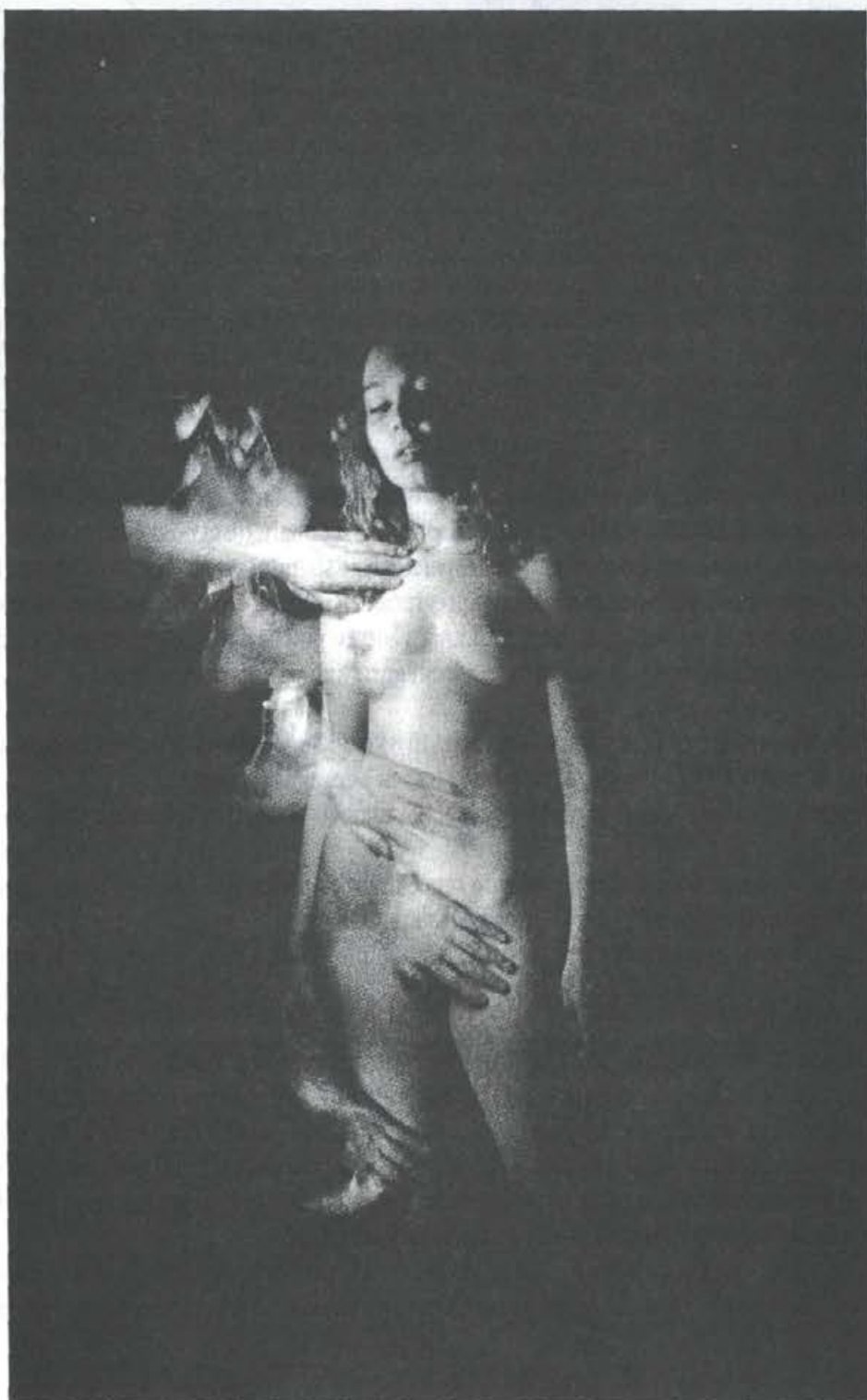
V trdi noči je stric pospravil fotografski aparat, jaz pa sem iz nahrbtnika izvlekla žepno svetilko, da nama po kamniti stezi posvetim pot domov.

Zdaj sva prehodila že skoraj ves Labirint in tu, v zadnji sobi, je na naju prežal Minotaver. Luč je osvetlila kot z omaro, in ko jo je prešla, se je ta v omotu senc sprevrgla v groteskno steno podzemnega hodnika.

Medvedek je sedel na stolu in se ni ganil. Brez upiranja je pustil, da ga je Tezej zatipal in ga prekucnil. Potem je stric šel in prižgal luč, da sva končala igro. V razgaljeni sobi so me gledali znani predmeti in moje silno navdušenje je med njimi nezadržno usihalo. Z vso otroško pristrčnostjo sem pobarala strica, naj igro ponoviva. In spet sva začela s temo.

Veronika in M. Bellot

(ponatis iz kataloga Pilonove galerije »Evgen Bavčar: Fotografije«)

Mais non, Vénus ne séduit plus. Elle nous attire tout au plus par le même état d'esprit qu'auparavant, quand le nu est devenu public, car l'idée de la nudité demeure un acte de l'exhibition. Et celui qui préfère le trou de la serrure, préférera évidemment aussi la nudité publique d'autrui. Dans la photographie conceptuelle contemporaine, ce regard non-censuré n'est plus à l'ordre du jour depuis longtemps déjà. Voilà ce qui fait la différence entre la photographie qualifiée et conceptuelle - dont l'aspect principal est l'action et la documentation - et le dessin artistique à peine dissimulé de la photographie traditionnelle de nus.

Toujours est-il que l'exactitude accrue de la présentation est loin d'aviver le désir du contemplateur. Le plus souvent c'est la mise à nu imparfaite de la chair par les amateurs. C'est sa présence cachée qui adoucit l'avidité de l'assoiffé. Ce qui compte, c'est la volupté de la vision intérieure. C'est une forme de satisfaction rendue possible par notre conscience et déterminée par notre manière de penser.

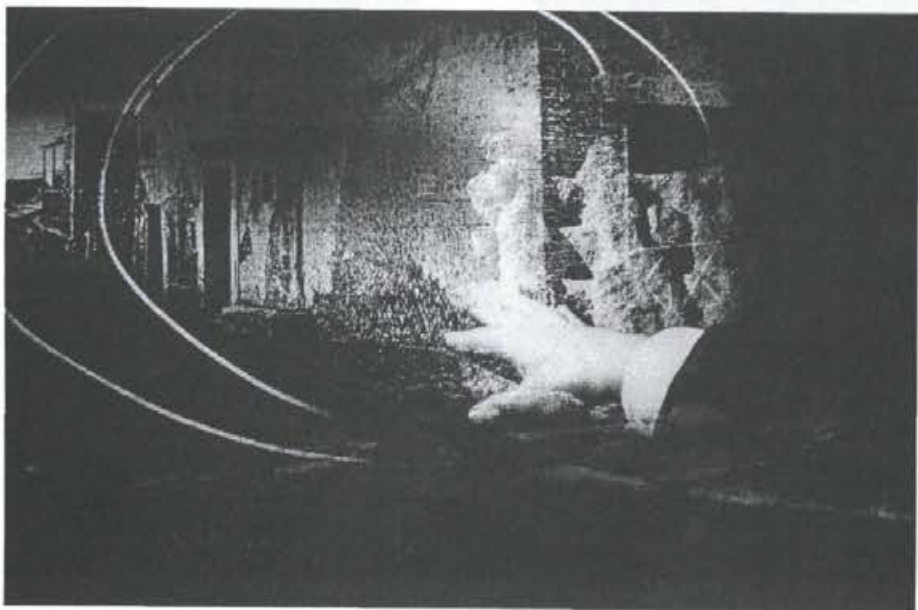
Les photographies d'Evgen Bavčar, qui, frappé de cécité, doit sentir à tâtons les corps de ses modèles et à qui est refusé par conséquent le trou de la serrure, sont autant d'exemples de cette volupté. Sur le corps de ses nus on peut voir le mot "nostalgie" en Braille. Car au moment où Adam et Eve ont pris conscience de leur nudité, ils se sont rendus compte également de leur mortalité. Depuis, dit Evgen Bavčar, la nudité est pour nous le symbole du désir d'immortalité de l'homme. De tout évidence nous ne sommes capables de ces idées que si nous renonçons au monde visible qui nous entoure pour projeter l'existence corporelle de l'homme dans son intérieur.

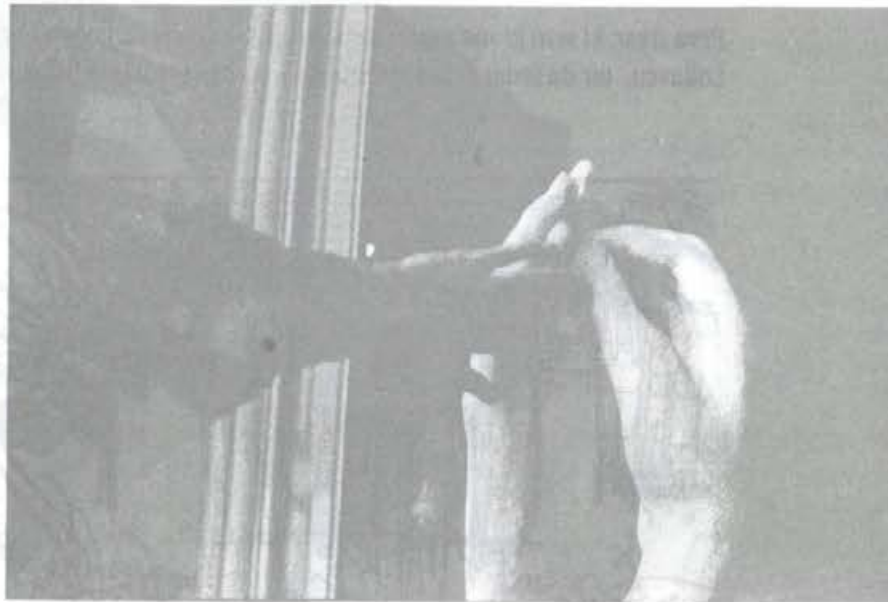
Pa ne, Venera ne mami več. Privlači nas kvečjemu zaradi enakega stanja duha kot v preteklosti, ko je akt postal javen, saj ideja golote ostaja dejanje razkazovanja. In kdor raje gleda skozi odprtino ključavnice, bo tudi raje videl javno goloto svojega bližnjega. V sodobni konceptualni fotografiji tega necenzuriranega pogleda že dolgo časa ni več na dnevnem redu. In ravno v tem je razlika med opredeljeno in konceptualno fotografijo, katere glavna vidika sta dejanje in dokumentarnost, ter komaj prikrito umetniško risbo tradicionalne fotografije akta.

Vsekakor povečana natančnost predstavitve še zdaleč ne razvema opazovalčevega poželenja. Najpogosteje je to posledica nepopolnega, amaterskega razgaljanja telesa. Njena skrita prisotnost pa blaži lakomnost lačnega. Pomembna je le naslada notranjega videnja. To je oblika zadovoljstva, ki ga omogoča naša zavest in določa naš način mišljenja.

Fotografije Evgena Bavčarja, ki mora slep tipaje občutiti telesa svojih modelov in ki mu je zato odprtina ključavnice onemogočena, predstavljajo primer te naslade. Na teh aktih lahko vidimo besedo »nostalgija« izpisano v Braillovi pisavi. Saj sta se Adam in Eva zavedla svoje smrtnosti v trenutku, ko sta se zavedla svoje golote. In od takrat, pravi Bavčar, je za nas golota simbol človekove želje po nesmrtnosti. Očitno pa smo zmožni sprejeti te ideje le, če se odpovemo vidnemu svetu, ki nas obdaja, da bi lahko projicirali telesni obstoj človeka v svojo notranjost.

Prevedla: prof. Sonja Škvarč
(iz Evgen Bavčar, Walter Aue:
Jahre des Lichts
Bilder eines blinden Fotografen)

Vécer z Evgenom Bavčarjem,

"FOTOGRAFIJA, RESNIČNOST IN SPOMIN"

fotografska delavnica

Dne 8.4.1997 sem se ob 19. uri udeležila predavanja svetovno znanega slovenskega umetniškega fotografa in esteta Evgena Bavčarja. Na predavanju je bil govor o vsebinskih in likovnih zakonitostih umetniške fotografije, o tem, kje se začne in kje konča njena resničnost, ter kakšna je vloga spomina. Glede na to, da so se predavanja udeležili sami »ljubitelji fotografij in fotografiranja«, mi je bilo precej nerodno, ko sem kot kakšna pridna učenka zapisala v svoj mali zvezek skoraj vse, kar nam je gospod Bavčar predaval. Hkrati me je prežemal občutek krivde, ker do vsega skupaj nisem čutila ne vem kakšnega spoštovanja, niti ne posebnega zanimanja, medtem ko so ostali udeleženci z gospodom Bavčarjem na čelu tako zavzeto, z nekakšno ljubeznijo razpravljali o fotografiji in fotografiranju ter o nevarnostih, ki tej vrsti umetnosti grozijo. Ne rečem, da mi ni bilo zanimivo, ne le to, tudi poučno, a sem si vendarle želela, da bi bil na mojem mestu kdo drug.

Prva stvar, ki sem jo »na novo« izvedela, je bila, da je bil gospod Evgen Bavčar rojen blizu Ajdovščine, natančneje v Lokavcu, ter da sedaj dela v Parizu. Ko sem opazovala svetlolaso damo poleg njega, ki ga je pripeljala v dvorano,

mu nalila pijače in nam prijazno razložila, da bo imel na začetku morda malce treme, ki pa bo hitro prešla, sem se vprašala: »Tu sedi svetovno znani slepi fotograf, katerega slike občudujejo mnogi, meni pa še zdaj ni jasno, kako more človek, ki je izgubil organ vida, ustvarjati tako lepe, od vseh občudovane slike?!« Toda gospod Bavčar je že pričel govoriti. Po uvodnih pozdravih in zahvali gospodu Zavadlavu, ki izdeluje njegove fotografije, je namenil dve ali tri besede že preminulemu gospodu Pavšiču, ki je izdelal njegov prvi film na ZORKI 6.

In nato se je začelo čisto zaresno predavanje.

»Resničnost,« je začel Evgen Bavčar, »je subjektivna in objektivna. Če nekaj materialno ne obstaja, potem dejansko ne obstaja oz. obstaja tedaj, ko to nekaj zaznaš.« Za to staro definicijo je dejal, da ne drži povsem, v kar nas je prepričal z dokazom. Potrkal je po mizi in rekel: »Potrkal sem po mizi in jo tako zaznal. Ampak to še ne pomeni, da je prej ni bilo. Vi, ki vidite, veste, da je bila. Toda tudi vi jo celo z vidom lahko zaznate samo nekaj trenutkov. Kakor jo jaz, če potrkam po njej (in je znova potrkal) zaznam samo toliko časa, dokler se je dotikam ali slišim zvok. Potem se sčasoma lahko zgodi, da pozabim, da je miza tu. Torej ne obstaja. Spomin je tisti, ki omogoča, da stvari trajno zaznaš tudi potem, ko si jih čutno prenehal zaznavati.«

Druga stvar, ki sem se je na predavanju naučila, je bila »zgodovina fotografiranja v malem«. Gospod Bavčar nam je povedal, da se je fotografija pojavila prvič v 19. stoletju. Njeni pionirji so Francozi (Niepce, Daguerre), izraz sam pa je grškega izvora (fotos = svetloba; grafis=zapis). Potemtakem bi lahko pojem fotografija prevedli kot »svetlobni zapis«.

Pred nastankom fotografije so bili slikarji in kiparji tisti, ki so omogočili, da imamo za tedanje pomembne zgodovinske osebnosti nekakšen vpogled, kako naj bi te osebe izgledale. Sicer bi si jih lahko samo predstavljali. Res pa je, da niso vse slikarske podobe točne - vzemimo za primer portret dr. Prešerna: prvi portret pesnika je

nastal po njegovi smrti in sicer po spominu. Zato ne moremo trditi, da je bil umetnik natanko takšen, kakršnega prikazuje portret.

Gospod Bavčar bi znal odgovoriti na morebitne očitke fotografom, češ da nimajo neke »prave« podlage za svoje ustvarjanje, z dejstvom, da ustvarjajo na srebru. Povedal je namreč, da je nastanek fotografije omogočil pravzaprav nastanek camere obscure in dejstvo, da so fotografijo vgravirali v srebro. Kje pa imajo slikarji kaj tako plemenitega, kot je srebro?

Kljub vsemu pa ni fotografija nič drugega kot okna, skozi katera gledamo v resničnost, ne pa tudi posnetek resničnosti. Že s tem, da vsak fotograf vloži v fotografijo delček samega sebe - stil, se poruši prvotni namen fotografije: fotografija kot dokument. Tu nam je gospod Bavčar razkril tendenci fotografije:

- prestreči resničnost v kratkem časovnem obdobju. Kot razlago je navedel (baje) svetovno znano sliko, za katero sem sama prvič slišala: »Skok čez mlakužo«. Poudaril je spretnost fotografa, ki je bila potrebna, da je ujel človeka v objektiv ravno v pravem trenutku.
- fotografija poustvarja resničnost - s pomočjo tehnike se lahko tudi spreminja ali samo podoživlja. »Tehnika,« pravi gospod Bavčar, »zmanjšuje možnost umetniške fotografije«. Zato si tisti fotografi, ki se nočejo podvreči tehničnim določitvam, sami izdelujejo camere obscure in fotoaparate z lastnimi modifikacijami.

Tako se je ob razmišljanju o problemu tehnike povrnil k resničnosti ter pokazal svoje lastno odklanjanje računalnikov, ki ustvarjajo vizualno resničnost, ki pa ni prava. Tak kanček nesimpatije do računalnikov je bil prisoten tudi v ostalih prisotnih, saj so gospoda Bavčarja kasneje spraševali o možnostih, da bi računalniki oziroma napredujoča tehnika ogrozila umetniško fotografijo, pa o razlikah med klasično in digitalno fotografijo.

»Virtualna resničnost ni prava, ker nima aure,« je dejal Evgen Bavčar. »Dandanes lahko greš s pomočjo računalnika v Louvre in si ogledaš Mono Liso celo bolj od blizu, kot bi si jo lahko, če bi dejansko odšel tja. Toda ker ni vonja, ki se širi po louvrskih hodnikih, ni odmeva čevljev po hodniku, veš, da si oropan nečesa, da ne gledaš prave Mone Lise.«

Na vprašanje, ali bo tehnika ogrozila fotografijo, je dejal, da jo že ogroža, ker zmanjšuje manevrski prostor osebnega delovanja. Povedal je, da tehnika sicer omogoča napredek, da pa nam z vsako pridobitvijo tudi nekaj vzame.

Na vprašanje, ali bo fotografija vedno bolj umetna, je odgovoril pritrdilno, saj se uporabljajo razni vedno bolj umetni materiali, moč reporterja ali fotografa pa je v tem, da je iz fotografije razviden njegov stil, po katerem se njegova fotografija razlikuje od drugih.

Kot glavno razliko med digitalno in klasično fotografijo je navedel bazo: pri digitalni fotografiji je to številka, pri klasični pa srebro - plemenita kovina, do katere ima fotograf konkretniji odnos. Digitalna fotografija je abstraktna - človeška čustva so prenešena na formulo.

»Ko se trenutek šifrira, je nevarno, da se spremeni odnos do tega trenutka,« je dejal.

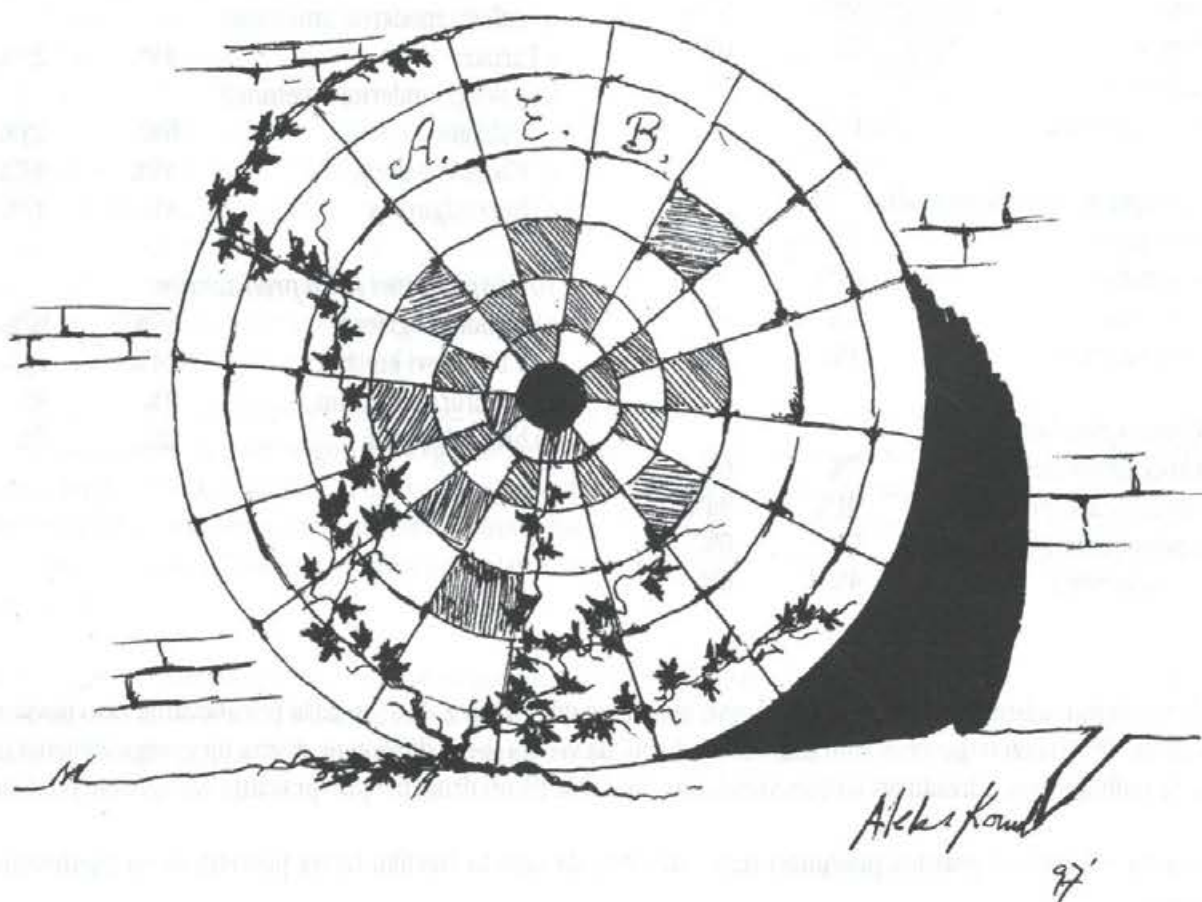
Med takimi pogovori se je dvourno druženje približalo svojemu koncu. Gospod Bavčar je med drugim dejal tudi, da je fotografski poklic plemenito delo. Vsak fotograf je po svoje »poklican«, da dogodek nekega časovnega obdobja oznani in je s tem priča le-tega. Kot primer je navedel fotografa, ki je v Auschwitzu fotografiral gole ženske, čakajoče pred plinsko celico. Koliko poguma je bilo potrebnega, da je izvedel tako nevarno namero in bil priča zgodovinskemu dogodku.

Spomin je vrednota. Vsaka fotografija prikazuje poleg lastne zgodbe tudi motiv, ki je fotografa gnal, da se je zanjo sploh odločil.

Vsekakor je bilo predavanje zanimivo in poučno, toda bojim se, da sem vam zaradi svojega nepoznavanja teme povedala bolj malo novega.

Ampak zame je fotografija samo spomin na trenutek, ki je bil nekaj vreden tedaj, ko sem ga doživljala, in bi ga bilo zaradi tega škoda pozabiti.

Tea

MEB SREDNJEŠOLCI

Dijakom 2. in 4. letnika smo postavili nekaj vprašanj o Evgenu Bavčarju. Odgovori so naslednji:

	2. letnik		4. letnik	
1. Ali poznate Evgena Bavčarja?	da	ne	da	ne
	59%	41%	57%	43%
2. Je:	2. letnik	4. letnik	2. letnik	4. letnik
a) profesor slovenskega jezika	13%	9%	92%	83%
b) doktor filozofije	59%	58%	4%	6%
c) veleposlanik v Franciji	24%	20%	4%	3%
d) brez odgovora	4%	13%	0%	8%
3. Njegov rojstni kraj je:			7. Njegova znana dela so:	
a) Nova Gorica	0%	3%	a) umetniška fotografija	92%
b) Planina	2%	5%	b) koreografija mrtvaškega plesa	4%
c) Lokavec	96%	89%	c) portreti	4%
d) brez odgovora	2%	3%	d) brez odgovora	0%
4. Kje živi?			8. Letos je praznoval:	
a) Pariz	98%	92%	a) 30-letnico mature	13%
b) Milano	0%	0%	b) zlato poroko	0%
c) Ljubljana	2%	5%	c) 50-letnico rojstva	83%
d) brez odgovora	0%	3%	d) brez odgovora	4%
5. Izpolnjeval se je na področju:			9. Konec leta 1996 je imel razstavo svojih del v:	
a) koreografije	7%	4%	a) galeriji moderne umetnosti	
b) fotografije	87%	90%	v Parizu:	45%
c) slikarstva	2%	6%	b) galeriji moderne umetnosti	25%
d) brez odgovora	4%	0%	v Ljubljani	6%
6. Njegova posebnost je:			c) Pilonovi galeriji	45%
a) tekoče govori šest jezikov	7%	6%	d) brez odgovora	4%
b) fotografira, čeprav je slep	91%	94%	10. V Ajdovščini je bil predstavljen:	
c) zapisan je v knjigo rekordov	0%	0%	a) v Pilonovi galeriji	65%
d) brez odgovora	4%	0%	b) v Lavričevi knjižnici	24%
			c) v Kulturnem domu	9%
			d) brez odgovora	2%
				7%

Kljub visokemu odstotku dijakov, ki so na prvo vprašanje odgovorili z »DA«, se naša pričakovanja niso povsem uresničila. Ob analizi odgovorov smo namreč ugotovili, da večina le-teh dijakov ne pozna njegovega življenja in dela. Še najbolj so se odrezali pri tretjem vprašanju, najslabše pa pri drugem - pri vprašanju o njegovem poklicu.

Tako je ta anketa (še) potrdila pravilnost naše odločitve, da smo to številko Izvira posvetili temu izjemnemu umetniku.

uro in nare
ne svojir
in druge
st Sloveniji,
bilo oziroma je
avije.

iz časopisov

dijih - tele,
evilni dokume
eni o meni, nit
slovence veliko
mam celo občutek,

KAKO JE SLOVENSKI TISK VIDEJ EVGENA BAVČARJA

O slovenskem umetniku Evgenu Bavčarju, ki sicer živi in dela v Parizu, so naši bralci lahko brali predvsem v dnevniku Delo, obširnejši intervju z njim pa je bil objavljen tudi v Stopu.

Bralci so bili obveščeni, da je gospod Bavčar septembra 1990 razstavljal svoje fotografije v pariški galeriji FNAC ter da je bila ta ista razstava na ogled tudi v Metzju in švicarskem Bielu.

Spomladi (marca) 1992 je bila na voljo informacija, da je slepi umetnik izdal avtobiografijo v francoščini - *Le voyeur absolu*. V njej je zbranih 40 fotografij in 9 besedil, nekaj je že napisanih v francoščini, druge pa je avtor sam prevedel iz slovenščine. Ob izidu knjige je gospod Bavčar pojasnil njen naslov: »Absolutni voyeur sem zato, ker mi ni treba gledati skozi (fotografsko) iskalo, nimam nobenega izgovora, da se skrivam za fotografskim aparatom.« V tem članku najdejo odgovor tudi vsi tisti bralci, ki jih zanima, kako lahko slep človek fotografira.

Novembra 1994 smo lahko v Delu našli novico, da je poleg daljše serije slovenskih, avstrijskih, francoskih in španskih filmov o Evgenu Bavčarju izšel tudi črno-beli film »Podobe od drugod«. Nemško-francosko-italijanska koprodukcija

filma, ki ga je posnel R. Zoller, je bila predstavljena 21. oktobra 1994 v pariškem Bauborgu, v okviru četrtega mednarodnega bienala filmov o umetnosti.

Oktobra lani so v Delu pisali tudi o Bavčarjevi razstavi najnovejših fotografij na temo »Potovanje in čas«. Poleg izjemnega uspeha, ki ga je doživel ob razstavi, je bilo dosti besed napisanih tudi na račun treh njegovih najznamenitejših filmov - *Bližnji pogled* (Francois Lavy Kuntz), *Podobe od drugod* (Ralph Zoeller) in *Krila noči* (Pierre Kalbfuss). Bralci so lahko zasledili tudi, da v Ljubljani načrtujejo projekcijo osmih dokumentarcev, kolikor so jih do sedaj v svetu posneli o Bavčarju.

Poleg že omenjenega Stopovega intervjuja je bil v Delu objavljen tudi intervju »Ustvarjam podobe, ki prihajajo iz moje notranjosti«. V obeh je govor o Evgenovem otroštvu, o tragični nesreči, ki ga je za vedno zaznamovala, pa tudi o lepih trenutkih, ki jih je še lahko celostno doživljal - tudi s pogledom. Slednji mu danes služijo kot motivi številnih fotografij, ker so mu najljubši. Gospod Bavčar pravi, da rad fotografira vse, kar mu je domače in ga popelje v rojstni kraj. Tako ostaja vseskozi povezan z domovino, čeprav mu ta (na žalost) ni mogla ponuditi možnosti ustvarjanja.

V Evropi smo torej poznani tudi na račun gospoda Bavčarja, žalostno pa je, da o njem in njegovem delu sami premalo vemo. Vsaj polovico krivde za to nosijo slovenski mediji, saj je bilo na primer v časopisih v zadnjih sedmih letih objavljenih le 8 člankov o slavnem slovenskem umetniku Evgenu Bavčarju.

Alenka Krapež

»POSTOJ, TUKAJ JE ZIB!«

Zelo zgodaj je še. Zunaj se dela gosta siva svetloba, v sobi pa je še mrzel polmrak, ko je treba iz postelje.

“Evgen, vstani!”

V kuhinji na okovanem štedilniku mama že greje vodo.

“Samo mlačna je,” reče in odpre vratca, da bi še malo pogrebla po žerjavici. Z Evgenom se naglo umijeva. Veža je ledeno hladna in od zunaj sili vanjo mrzaz skozi vse špranje starih vrat in oken.

“Namili se naglo, da te obrijem. Malo že kasniva,” pogledam na stensko uro. Tiktaka hrupno in kazalec zaletavo poskakuje preko rimskih števil.

“Aj!” zaječi Evgen. “Pazi!”

“Urezala sem te. Hudič, kako kri teče! Grem po galun. Bom potem malo popudrala.” To me vedno iztiri in samozavest se mi sesuje.

“Daj, počasi, Marija,” se oglasi mama, da bi naju pomirila.

Potem se s kolesom odpeljeva. Nekaj ravnin raje sestopim in tečem poleg. Sicer pa cesta proti Ajdovščini visi in lepo drviva. Evgen sedi na sedežu, jaz stojim na pedalu, kovček pa je dobro usidran na krmilu. Pri Lipi izgubljava hitrost in zdaj potekaje hitim poleg bicikla. Ko zaslišim bitje ure v zvoniku, vem, da je do odhoda avtobusa še petnajst minut.

Gledam skozi zgodnje jutro. Spomladanska polja so še vsa zaspana in po zapuščenih njivah samevajo v vrstah veliki kupi rjavega gnoja kot stražarji, ko nad njimi leti osamljena vrana.

“Lahko bi ti še enkrat prebrala zapiske.”

“Saj sem si zapomnil,” odvrne Evgen.

Ozrem se vanj in vidim, da puder slabo pokriva rano.

“Veš, Evgen, urez se vidi,” pravim.

“Pusti, zdaj ni kaj pomagati.”

Razgledam se po avtobusu. Potniki so vsakršni in večina jih je na poti v tovarne.

“Kupila sem ti petrolejko z ogledalom.”

Evgen se razveseli: “Kje jih pa delajo?”

“Iz Češke prihaja.”

Potem se lep čas pomenkujeva o svetlobi iz otroštva. Vmes je doma najbrž že vstalo sonce, tu pa se voziva skozi meglo in pot zavija med siva polja.

Prav tako sivo je tudi mesto. Iz pregretega avtobusa naju strese mrzaz, toda ko se s kovčkom rineva med ljudmi, nisva več popotnika, temveč del človeškega vrvenja.

“Zamenjajva roki,” se oglasi Evgen.

“Pusti, bom nekaj časa nosila sama,” mu ponudim.

Moja ramena so kot rudarjeva, roke lopataste in dolga črna suknja mi zdaj nerodno opleta v nagibu opotekajoče hoje.

“Evgen, ustavi se. Tu je zid in morava čezenj. Držala ti bom ravbarsko lestev, ti pa me boš potem potegnil gor.” Ljudje so se ustavili in naju opazovali. Kateri je nemara jezno pomislil, da nosim neprimerno suknjo, ki me sedaj ovira.

Zdaj se je Evgen usedel na kovček in v naročje so mu dali harmoniko.

“Daj, zaigraj nam nekaj, da bomo veseli!”

“Katero bi radi?” je vprašal Evgen.

Potem so mu naročili viže in on je igral, kot so hoteli. Ko se je naveličal, se je znočilo, pa tudi vsi so se že porazgubili.

»Sediva zdaj malo k vodi,« reče Evgen

“Tu ni vode,” mu odvrnem.

“Pa topoli so še?” me vpraša.

“Tudi teh zdaj ni več,” povem.

“Vsaj znamenja...”

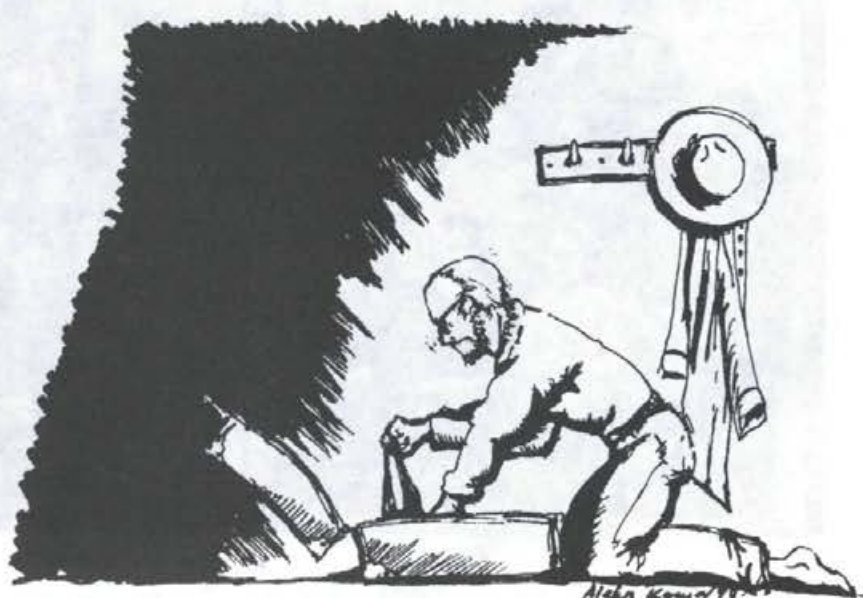
“Velika drevesa vedno pustijo znamenja,” naglas razmišljam.

Evgen poklekne in odpira kovček. Ta je rjav iz povoščene lepenke in notranja papirnata podloga ima vzorec rdeče mrežaste ograje. Daje mi svežnje papirjev, jaz pa jih čez mizo pomolim naprej.

“Izvolite.”

Oni za mizo pa je nejevoljen birokrat in jih vrže v veter.

“Evgen, tu me čakaj!” zakličem in planem po stopnicah, se zaženem v veter in hitim pobirati. So stare slike, okrušeni zidovi, ogenj v strehi domačije, pravde za številko v vrsti...

“Evgen, morda pa ni prava pot?!” začnem dvomiti.

“Samo pot v krogu ne vodi nikamor,” mi reče.

“Toda ti si v krogu.”

“Nisem. Ta krog mi vedno znova rišejo drugi. Res se jim velikokrat težko izmuznem.”

Čistim nama blatne čevlje, Evgen pa se okrene proti neznanim krajem, za katerimi se riše modro in neskončno nebo.

“Ali misliš, da je do tja daleč?”

“Kaj? Kaj mi praviš?” se iz razmišljanja zdrami Evgen.

“Ali misliš, da je do tja še daleč?”

“Ni daleč, vendar je dolga pot,” reče in naglo doda: “Ni ti treba, da greš poleg.”

“Saj vem,” mu odgovorim. “Toda zdaj sva že na pol poti, kovček je bil zjutraj napravljen in v Ajdovščini čaka ob zid prislonjeno kolo, da se zapelješ z njim domov. Morda bo na njivi pri Suhi grapi Vilibald, pa mu pomahaš sem od Vrha. Videl boš, da ima še prav tako modre oči kot nekdam.”

Marija

O njem so rekli... O NJEM SO REKLI

Ko pomislim in se spominjam nanj, je prvo, kar mi pade na pamet, to, da je bil zelo miren fant. V njem ni bilo pretirane otroške razposajenosti. Kakor se spominjam, je bil skromen in čisto nič razvajen. Sicer pa je bil takrat malokdo razvajen. Šolo je vedno rad obiskoval in bil je zelo priden učenec.

Kot otroci smo se veliko igrali. Tekali smo po travnikih in bližnjem gozdu. Še posebej lepe trenutke smo preživeli ob vodi. Blizu njihove hiše je bil »bajer«. Ob potoku smo delali mlinčke. Pravi užitek je bil, ko smo lovili rake. To je bilo z a b a v n o .

»Bajer« je prišel še kako prav poleti, ko smo se hladili v njem. Na svoj račun so prišla tudi drevesa. Preplezali smo vsa drevesa v bližini, osvojili pa smo tudi tista prepovedana.

Kako in kdaj je oslepel, se bolj slabo spomnim. Verjetno smo hodili v drugi ali tretji razred. Vem, da je s sestro plezal po drevju in ga je veja po nesreči zadela v oko. Mislim, da bi znal pokazati, kateri topol je to bil. Za drugo oko ne bi znal povedati. Od nesreče dalje ga nismo več videvali. Po nesreči sva se prvič srečala dvajset let pozneje. Nekega dne sem bil pri bratrancu v Lokavcu. Šel sem mimo njihove hiše. Bil sem vesel, ker ga toliko časa nisem videl. Pozdravil sem ga in on me je spoznal po glasu. Moj glas mu je ostal v spominu celih dvajset let. Zatopila sva se v zanimiv pogovor ter obujala spomine.

sošolec Ciril Furlan

Opomba uredništva: Gospod Bavčar pravi, da je bil zelo nemiren učenec in da podatki o nesreči niso verodostojni.

Je iz Lokavca, slep, znan kot umetniški fotograf. Zaposlen je kot predavatelj na univerzi, na Sorboni. Je doktor filozofije, mislim, da je estetik.

Ko je v Lokavcu, ga velikokrat vidim kolesariti na tandemskem kolesu. V spremstvu sestre Marije ali pa nečakinje Veronike.

Vedno, ko vidim, da ga kdo pelje z avtom, sedi na zadnjem sedežu, kot bi se peljal s taksijem.

Matej iz Lokavca

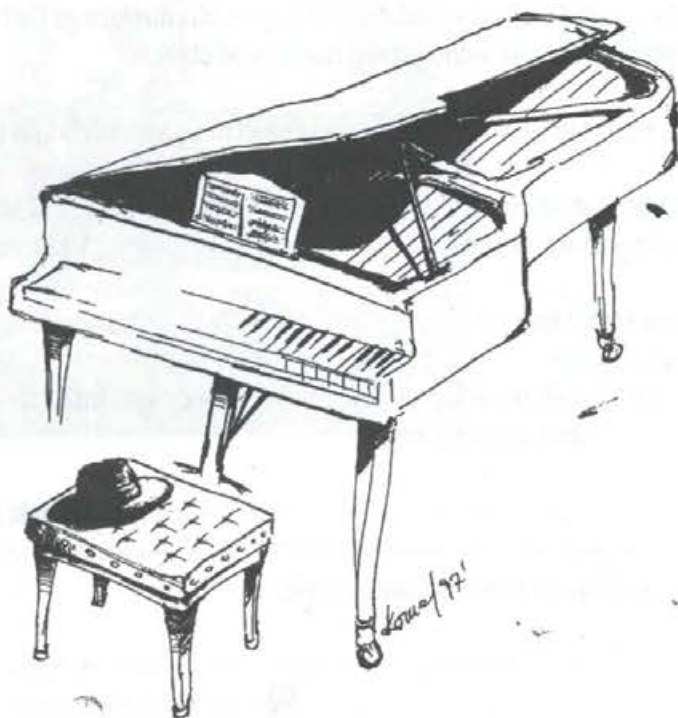

Ta gospod se je rodil v Lokavcu in živi ter ustvarja v Parizu. Znan je kot umetniški fotograf. Po televiziji sem gledala o njem zelo zanimivo oddajo.

Ko fotografira, že po glasu začuti, v kakšnem položaju je oseba, ki jo slika.

Prvo fotografijo je posnel nad Lokavcem, in sicer razgled nad Vipavsko dolino.

Darja iz Podnanosa

Dve leti sem bila sošolka njegove nečakinje Veronike. Tri leta sva tudi obiskovali isti razred klavirja v glasbeni šoli. Ko sva skupaj igrali štiriročno skladbo, sem nekajkrat vadila pri njej doma. Nekoč, ko sva vadili, je bil doma tudi gospod Evgen in je najini vaji tudi spremljal. Stalno naju je prekinjal in popravljal. Bil je zelo strog, zato sem imela pred njim blazno tremo. Vsekakor se je zelo razumel na glasbo. Če se ne motim, je celo igral harmoniko.

Metka iz Lokavca

Spomnim se ga iz dijaških let, ko sem hodila v šolo v Novo Gorico. Med gimnazijo je stanoval v dijaškem domu.

Marta iz Lokavca

Ja, vem, da je fotograf iz Lokavca, ki živi v Parizu. Je slep in ima posebno fotografsko napravo. Spomnim se njegove razstave fotografij v Pilonovi galeriji, kjer me je najbolj pritegnila fotografija, ki prikazuje neko polje oz. travnik, na katerem je dekletce v beli obleki s klobukom.

Petra iz Kamenj

Najbolj se spomnim tega, kako je oslepel. Tolkel je po patronu - razstrelivu, ki je počil in mu oslepil eno oko. Drugo oko je izgubil kasneje. Ko se je igral s sestro Marijo, ga je ta po nesreči oplazila z vejo.

Že kot otrok je kazal nadarjenost, ko je oslepel, pa so njegovi talenti prišli še bolj do izraza, takrat je začel tudi igrati »ramoniko«. Kolikor vem, je bil zelo nadarjen za jezike.

Njegova družina je bila precej premožna, oče in njegovi trije bratje (Evgenovi strici) so imeli obrt, kotlarno. Izdelovali so razne kotle.

Imeli so tudi nekaj delavcev.

Zadnja leta pred vojno so kupili še eno žago in tudi tam zaposlili nekaj delavcev.

Poleg tega pa so se ukvarjali tudi s kmetijstvom, imeli so precej zemlje, redili so tudi živino.

Stana iz Lokavca

Pri Evgenu sem se učil fotografirati in spoznavati aparat. On se ukvarja s fotografiranjem zelo profesionalno. Uporablja aparat CANON 1000 F. S tem največ fotografira. Ko slika, drži fotoaparat na trebuhu.

Fotoaparat obvlada stoprocentno. Ve za vse tipke, znake na ekranu. Čas, hitrost, nastavke si sam naravnava (in sicer tako, da šteje gumbe). Samo zoom je avtomatičen. Ne uporablja direktnega flesha, ampak stranskega. Preden osebo fotografira, jo najprej otipa. Zna točno oceniti razdaljo od objekta.

Si tudi sam razvija slike.

Poleg tega vem, da kadi pipo, sam se vozi s kolesom po določenih prostorih, ki jih pozna (npr. po dvorišču pred rojstno hišo v Lokavcu).

S tipanjem takoj ugotovi, ali je stvar dobra ali ne (nekoč je otipaval moje kolo in ugotovil, da je dobro - kar tudi je). Zdi se mi, da tukaj ni toliko poznan, verjetno ga celo bolj poznajo v Ljubljani. V Franciji velja za 2. najpametnejšega slepega človeka.

V Franciji ima tudi pištolo zaradi varnosti.

Vsak dan dobiva časopise za slepe.

Njegovi vtisi o ljudeh so taki, kot jih je imel, preden je oslepel, še vedno jih ima v spominu mlade.

Barve mu že bledijo in se jih vedno slabše spomni.

Arsen iz Lokavca

Opomba uredništva: Gospod Bavčar pravi, da nima pištole.

Kaj mene sprašuješ. Pojdi vprašat Marijo, ona ti bo vedela največ povedati.

Jaz vem samo to, da je oslepel že v otroštvu in da je profesor na Univerzi v Franciji.

Kdo se kaj spomni!

Marica iz Lokavca

Z Evgenom Bavčarjem sem se seznanila pred skoraj poldrugim desetletjem. Želela sem posneti dokumentarni film, ki bi slovenskemu občinstvu predstavil tega odličnega filozofa, humanista in esejista. Zaradi tega filma sva se med njegovimi obiski v domovini večkrat družila.

Postala sva, upam, da to smem reči, prijateljca. »Moji prijatelji so moja svoboda«, pravi Evgen in srečna sem, če sem kdaj košček njegove svobode.

Naj za to priložnost opišem nek najin skupni spomin. Evgen mi je pravil, da hodi v pariški Louvre gledat kipe antičnih mojstrov. Želela sem mu pokazati enega meni ljubih slovenskih kipov, Bernekerjev portret deklice. Šla sva torej v muzej in veselila sem se, da si bo Evgen lahko ogledal umetnino, ki je še ni poznal.

Vsi vemo, da slepi lahko pogledajo kip samo tako, da ga otipajo. Toda Evgen se kipa ni mogel dotakniti, ker mu čuvaj ni dovolil. Pa ni šlo za čuvajevo dlakocepsko izvajanje službenih dolžnosti. Šlo je tudi za nekaj hujšega, kot je grobost. Čuvaj nama je dopovedoval nekaj globljega in mnogo bolj okrutnega. Dal nama je vedeti, da slepi NE SME videti in da Evgen z dotikom tega po prepovedanem sadežu.

Ko smo kasneje snemali film, smo snemali tudi v galeriji in takrat, pred kamero, je smel otipavati. Počel je še druge prepovedane reči. Gledal slike, fotografiral, jezdil konje.

Kasneje, ko je bil film predvajan na televiziji, so me znanci spraševali, zakaj počne take absurdne stvari, ko vendar ne vidi. Prav zato, sem odgovarjala in potem so ljudje ponavadi obmolknili. Mislim, da so razumeli.

Helena Koder

BILI SO GOSPODJE

Premalo bi bilo reči, da se dobro spominjam sošolcev - velikokrat živo vidim cel razred, naš 4.c Gimnazije v Novi Gorici, z Evgenom Bavčarjem v 1. klopi. V Novo Gorico smo se vozili z vlakom iz Ajdovščine, kmetje in proletarci - vozači. Evgen je prihajal iz dijaškega doma, največkrat s Štefanom Gombocem. Počutil se je podobno, mi je kasneje rekel.

Lepo se je bilo pogovarjati z njim; z zanimanjem smo poslušali njegove izvirne odgovore pri humanističnih predmetih. Gotovo je bil resnejši kot drugi sošolci. Ni bil samo dve leti starejši od nas, temveč tudi preizkušen. Čutili smo njegovo superiornost.

Velikokrat smo opazili, kakšni gospodje so naši učitelji, čeprav smo jih imenovali tovariši. Pri tem mislim na njihovo razumnost in srčno kulturo, ki sta se najbolj pokazali v odnosu do Evgena. Spoštovali smo jih, ker so radi odgovarjali na njegova vprašanja, ko ga je snov posebej zanimala, ali zato, ker ni razumel. Spraševanje in ocenjevanje so prilagajali njegovim možnostim. Razumeli smo, da mu pri fiziki in matematiki ni treba izpeljevati dolgih formul ali da kasneje pretipka šolske naloge, napisane v Braillovi pisavi.

Evgen nam je bil po znanju enakovreden, zato smo velikokrat pozabljali na njegove težave ne samo pri učenju, temveč tudi pri vsakdanjih življenjskih opravilih. Lahko bi več naredili zanj, če bi nas bilo več pripravljenih za to. Gotovo pa ni v našem 4.c nikogar, ki se ne bi kasneje zanimal zanj in se iskreno veselil vsega, kar je dosegel.

Marija Mercina, profesorica

Gospoda Evgena Bavčarja sem spoznal ob razstavi Trouver Trieste, ki je bila posvečena Trstu in si jo je pariška kulturna javnost lahko ogledala od novembra 1985 do junija 1986. Zame je bil Evgen Bavčar odkritje zato, ker sem imel priložnost spoznati elitnega kulturnika, ki se je bil uveljavil na evropski ravni, obenem pa pravo razodetje zato, ker mu je bila pri srcu usoda primorskega človeka. V tem je spominjal na umetnika Piona, velikega slikarja slovenskega ekspresionizma. In Bavčarjeva kulturna usmeritev prav tako raste iz bogastva umetniškega pogleda, ki je toliko intenzivnejši, kolikor je ustvarjal samo iz svojega notranjega videnja. O tem pričajo njegove književne realizacije, na čisto svojstven način pa njegovo podajanje osebnostne resnice z domišljjsko, pesniško uporabo fotografskega mediuma. O tem imamo danes že celo literaturo priznanj in kakovostnih ocen širom po Evropi in svetu.

A če bi se za trenutek ustavil pri tem, kar je pri Bavčarju najbolj intimno, potem bi poudaril njegovo razgledano ter hkrati rahločutno zavest o slovenski identiteti, o njeni preteklosti, o njeni sedanjosti in prihodnosti. Izreden je njegov čut za zgodovinskost dogajanja, in ker so ločeni slovenski deli najbolj ranljivi, je njegova nepomirljiva misel ob njih. In če danes tržaški in goriški avtorji najdejo gostoljuben prostor v francoskih antologijah, če njihove knjige pridejo v francoske knjigarne, je prva zasluga prav Evgena Bavčarja, tega čudovitega našega neuradnega kulturnega atašeja.

Trst, 15.4.97 Boris Pahor, pisatelj

NEKAJ DROBCEV IZ SREČANJ Z EVGENOM BAVČARJEM

Evgena Bavčarja sem prvič srečal nekega davnega vročega julijskega popoldne, v košnjo... Gor Podguro, Podskukom... Grabili smo v ograbke na pol suho seno v tisti migetajoči soparici, ko prideta dol po kolovozu dva mladeniča. Starejšega sem poznal - bil je Emil Šlegel, sošolec moje sestre na tolminskem učiteljišču. Mlajšega pa sem videl prvič, a je takoj vzbudil v meni zanimanje: Kdo si, ki se narahlo opiraš tovarišu na komolec, ki previdno tipajoče stopaš po strmi poti in strmiš skozi temna očala nekam gor v nebo in med veje dreves?

Ko sta sedla v senco pod staro jolho in se je Šlegel začel prešerno, s širokim in glasnim smehom pogovarjati z mojima sestrama in starejšim bratom, je

mladenič s temnimi očali obsedel nepremično. Z rahlo dvignjeno glavo je napeto sledil pogovoru, prsti pa so mu ves čas neverjetno hitro plesali po hrbtni strani druge roke, kot bi jo ves čas nežno preiskovali.

Bil je Evgen Bavčar iz Lokavca, takrat še dijak gimnazije v Novi Gorici.

»Si opazil,« me je vprašal starejši brat, »kako živi so njegovi prsti? Prsti so njegove oči, zato morajo biti gibčni, hitri in občutljivi. Z njimi zaznava predmetni svet. Tudi bere s tipom, zato podzavestno ves čas giblje z njimi...«

Ko sem po končani gimnaziji prišel v Ljubljano kot bruc, sem Evgena Bavčarja spet srečal. Takrat sva se osebno spoznala. Ne vem več, ob kateri priložnosti, spominjam pa se, da sem ga v Študentskem naselju, kjer je stanoval, pogosto obiskoval. Zdravko Duša, ki je danes urednik pri Cankarjevi založbi, mu je hodil brat novejše knjige, ki še niso bile natisnjene v Braillovi pisavi in so bile zato Evgenu nedostopne. Prihajali so tudi drugi in tako je v Evgenovi študentski sobi pogosto zaživel razgovor o tem in onem, največkrat o sodobnih dogajanjih v literaturi. Veliko zanimanje je takrat vzbudila nova knjiga Jožeta Javorška KAKO JE MOGOČE, kjer pisatelj išče in razčlenjuje vzroke za sinov samomor. Evgen, Duša in jaz smo takrat Javorška celo obiskali. Evgena je že takrat namreč zelo zanimala Francija, Javoršek pa je v Parizu preživel dolga leta...

Kasneje se je zgodilo, da sem poletne počitnice preživel v Parizu in ko sem jeseni spet srečal Evgena, sem mu moral o vsem podrobno pripovedovati. Takrat je že vedel, da bo šel v Francijo...

Še en razgovor z Evgenom mi je ostal v spominu...

»Če bi po kakem čudežu na lepem spregledal,« je enkrat dejal, »tega ne bi takoj pokazal. Še nekaj časa bi igral slepca. Zato da bi videl, kdo gre na ulici mimo mene in me noče videti...«

Franc Černigoj, pesnik

DIJAK, KI GA NE MOREŠ POZABITI

Jeseni 1963 se je na ravnateljstvu novogoriške gimnazije oglašil za vpis v 1. razred Evgen Bavčar iz Lokavca pri Ajdovščini. Bil je dve leti starejši kot večina kandidatov za prvi razred, kar je razumljivo spričo njegove nenavadne življenjske zgodbe. Kot fantič je ob igranju z razstrelivom izgubil eno oko, enajstletniku pa je drevesna veja poškodovala še drugo oko. Vidno dojetje sveta se je zanj pri enajstih letih zaključilo. Živahni, bistri Evgen pa ni klonil pred usodo. V njem se je oglašil prometejski upor z željo, da bi čimgloblje spoznaval svet in življenje. Prva, ki je to željo razumela in storila vse, kar je bilo mogoče, je bila njegova mama. Evgen je z odliko zaključil obvezno šolanje na Zavodu za slepo mladino v Ljubljani in se za nadaljevanje študija obrnil na najbližjo gimnazijo.

Potrkal je na prava vrata. Ravnatelj profesor Marjan Urbančič ga je sprejel z odprtimi rokami. Spominjam se, kako je nas profesorje prepričeval, da bo z nekaj obojestranske dobre volje Evgen uspeval tudi na naši šoli. Tako sem jeseni 1963 z Evgenom stopila v stik kot razredničarka in profesorica francoščine.

Sošolci so ga lepo sprejeli in mu nudili tiste oblike pomoči, ki jih je Evgen s svojo naravno inteligenco izbral kot najbolj primerne. Pri pouku francoščine je šlo vse nekako spontano. Spominjam se, kako je pisal šolske naloge na strojček z Braillovo pisavo. Zapis mi je še isti dan na dogovorjenem srečanju prebral, tako da sem mogla nalogo oceniti, nikoli manj kot z oceno prav dobro. Skoraj sem se začudila, da mi je Evgen ob branju označeval celo akcente. Njegova temeljitost in zahtevnost do samega sebe je bila razlaga za njegove poznejše študijske uspehe v Ljubljani in za njegove raziskovalne dosežke v Parizu.

Zdaj se veselim redkih srečanj z Evgenom, včasih na obletnici mature, včasih ob predavanjih na Opčinah ali v Ljubljani. Vsakokrat me prepozna po glasu, vsakokrat se malo pogovoriva, pa ne o preteklosti, marveč o njegovi in o naši sedanjosti, saj je Evgen Bavčar že dalj časa nekak neuradni ambasador slovenske kulture v Parizu.

In vendar ga vleče v kraje, ki so mu domači ne samo po rojstvu in otroštvu, domači so mu tudi kot zadnje, kar je videl z lastnimi, ne s tujimi očmi.

Marija Rus, profesorica v pokoju

NAGRADNA KRIŽANKA

VODORAVNO

01. zdajšnje domovanje Evgena Bavčarja 06. brom 08. Zoran Jagodnik 10. desni pritok Mozele v Nemčiji 14. jajčnik 16. kdor nasilno krade 18. evropski program visoke tehnologije, tudi znamenit Arhimedov izrek 21.18. črka abecede 22. domače žensko ime (Roza) 24. evropsko prvenstvo 25. akterke na plesnem tekmovanju 27. oznaka za neznanca 28. odklon od splošnega pravila 32. obžagano, podrto deblo 33. pijača starih Slovanov 35. posestnik, imetnik v rimskem pravu 36. kratica ameriške letalske družbe 38. avtomobilska oznaka Reke 39. Slavko Lorbek 41. italijanska tovarna kamionov 43. prva polovica besede arkada 44. kdor je brez glave 48. z odzivom se za hip oddaljiti od podloge 51. stara enota za delo 54. francoska pevka (Patricia) 55. ribonukleinska kislina 56. Adi Smolar je slovenski... 59. enaki črki 60. novi model Fordovih vozil najmanjšega razreda 61. splošno priznanje velike vrednosti, veljave 63. Vančar Andrej 64. sosledje dogajanja, ki ga izkušamo kot preteklost, sedanost in prihodnost 66. prebivalec Velike Britanije 68. kazalni zaimsek 69. romunski pisatelj, mitolog in filozof (Mircea, 1907-1986) 72. kdor fotografira 74. arabski žrebec 75. cianovodikova sol, hud strup 76. črnomska luka v Ukrajini 77. nenadna smrt 80. kanon 82. trije enaki soglasniki 83. nacionalni park v Keniji 84. nekdanja ameriška letalska družba (kratica) 86. jarem (knjiž.) 87. Anton Ingolič 88. dolina v Velebitu, hrvaška plezalna meka 91. tropska papiga 92. vzhodni podaljšek Slavonije med Savo in Donavo 94. zadnji ilirski vojskovodja 95. Madžar 96. konec igre pri šahu 97. največji desni pritok Pada v Italiji 100. pristaniško mesto in letovišče ob Črnem morju 102. gosji samec 104. avtomobilska oznaka Benetk 105. nauk o jezikovnih glasovih 107. razteleševalec 109. nedeljiv del informacije v binarnem sistemu 110. reka v Makedoniji in Bolgariji, desni pritok Strume 114. spodkopavanje morske obale zaradi butanja valov 116. ridovnik, del voza 117. nikalnica 118. osnova vsake pisave 120. feničanska boginja ljubezni, sestra boga Baala 121. nemški igralec (Emil 1884-1950) 125. velemestna široka ulica 127. premazi za les 128. v redu 129. Osmij 130. tekmovalnost 133. Izidor Kerberštajn

NAVPIČNO

01. povrtnina 02. reka v Angliji, ob kateri leži Stratford 03. zadnja točka dnevnega reda 04. teroristična organizacija na Severnem Irskem 05. reka v Avstriji (Zilja) 06. ravnokrilec iz družine murnov, 5 cm, živi v zemlji, objeda korenine 07. grška črka 08. zabeležba 09. junior 10. rob vinograda (nar.) 11. značilna vas na Kavkazu 12. švedsko zimskošportno središče 13. Kar je res, je ... 15. ženski princip indijske filozofije 17. južnoameriški nogometni junak 19. keramična ploščica (pogo.) 20. kratica ameriške letalske družbe 21. pijača narejena iz povretega medu 23. vrhnje oblačilo 26. preobrazena in odebeljena glavna korenina. 29. vzdržan človek 30. oseba iz Biblije 31. Alenka Rondič Resnjak 34. rojstni kraj Evgena Bavčarja 36. pristanišče v južnem Maroku 37. danski otok 39. samostojni podjetnik 40. Lojze Oven 42. najslavnejša slika Leonarda da Vincija 45. Egon Kostajnshek 46. priprava za zapenjanje oblačil 47. ptič s trdim kljunom in često krakajočim glasom 49. moderen ples 50. kilotona 52. del skodelice ali vrča 53. šolski pripomoček 57. predplačilo 58. suha struga v puščavi 60. avstrijski pisatelj (Franz 1883-1924) 61. scenski igralec v filmih 62. tiskarski postopek, kamnotisk 65. pisatelj, tovariš, drug (redko) 66. kdor hodi brez obutve je ... 67. Tratnik Alenka 70. središče Moldavije v Romuniji 71. Erika Debenjak 73. televizija (krajše) 78. del Vietnama 79. prepovedana, preganjana vojaška frakcija v neki državi 81. kogar so poenotili, je .... 83. očka 84. reka v Južni Ameriki 85. kdor se ukvarja z matematiko 88. srednjeameriška država z znamenitim prekopom 89. isto kot 86. vodoravno 90. vladarski naslov, car 93. otok v irskem morju 94. glavno mesto Azerbajdžana 98. slovenski pop glasbenik (Vili) 99. nemški pisatelj (Karl, 1889-1963) 101. prvi vokal 103. sistematično urejen pregled poglavij knjige 106. iridij 108. ameriška pevka (Turner) 109. narodno-osvobodilni... 111. desni pritok Zahodne Morave 112. elementi za prevod plinov in tekočin 113. makedonski narodni heroj (Mirče 1915-1943) 114. muslimansko moško ime 115. debel človek 119. šolska ocena 112. Nives Ostan 123. avtomobilska oznaka Nove Gorice 124. fašistična policija 126. Anton Trstenjak, 132. volt

1	2	3	4	5			6	7		8	9		10	11	12	13				
14					15		16		17				18				19	20		21
22						23			24				25							26
	27			28				29			30	31					32			
		33	34			35								36	37				38	
39	40		41	42		43				44		45	46						47	
48		49			50			51	52	53			54						55	
		56				57	58						59				60			
61	62					63			64		65		66			67				
68			69		70			71		72		73								
74			75							76										
80		81		82					83										85	
86				87				88						89	90				91	
92			93				94						95						96	
97				98	99		100				101		102				103		104	
	105					106									107				108	
109				110					111	112	113		114	115						
116				117				118				119							120	
121			122			123	124		125						126				127	
			128				129			130							132			
																			133	

Sestavil: Ožbej Marc

NAGRADE: 1. nagrada - knjiga
 2. nagrada - knjiga
 3. nagrada - 2.000,00 SIT

REŠITVE prinesite ali pošljite do 13. junija 1997 v tajništvo šole.

IZVIR
GLASILO SREDNJE ŠOLE VENO PILON AJDOVŠČINA

GLAVNI UREDNIK: Veronika Bellot

UREDNIŠKI ODBOR:

Alenka Krapež
Ožbej Marc
Lea Slokar
Elvira Cosić
Maja Furlan

Lucija Štrancar
Silvana Colja
Katarina Božič
Veronika Medved
Andreja Ličen

Zahvaljujemo se gospe Mariji Bellot za prijazno in prizadevno sodelovanje pri zbiranju gradiva.

MENTORICA: Zdenka Blažko

LIKOVNA OPREMA:

Aleksej Komel
Jana Božič

Ksenija Batič
Liljana Koren
Maša Čibej

LIKOVNI MENTOR: Brane Jazbar

RAČUNALNIŠKO OBLIKOVANJE: Vesna Kodele
GRAFIČNO OBLIKOVANJE: Brane Jazbar
STAVEK IN TISK: Papirna galanterija Sedmak, Ajdovščina

NAKLADA: 300 izvodov

V AJDOVŠČINI, maja 1997

IZVIR

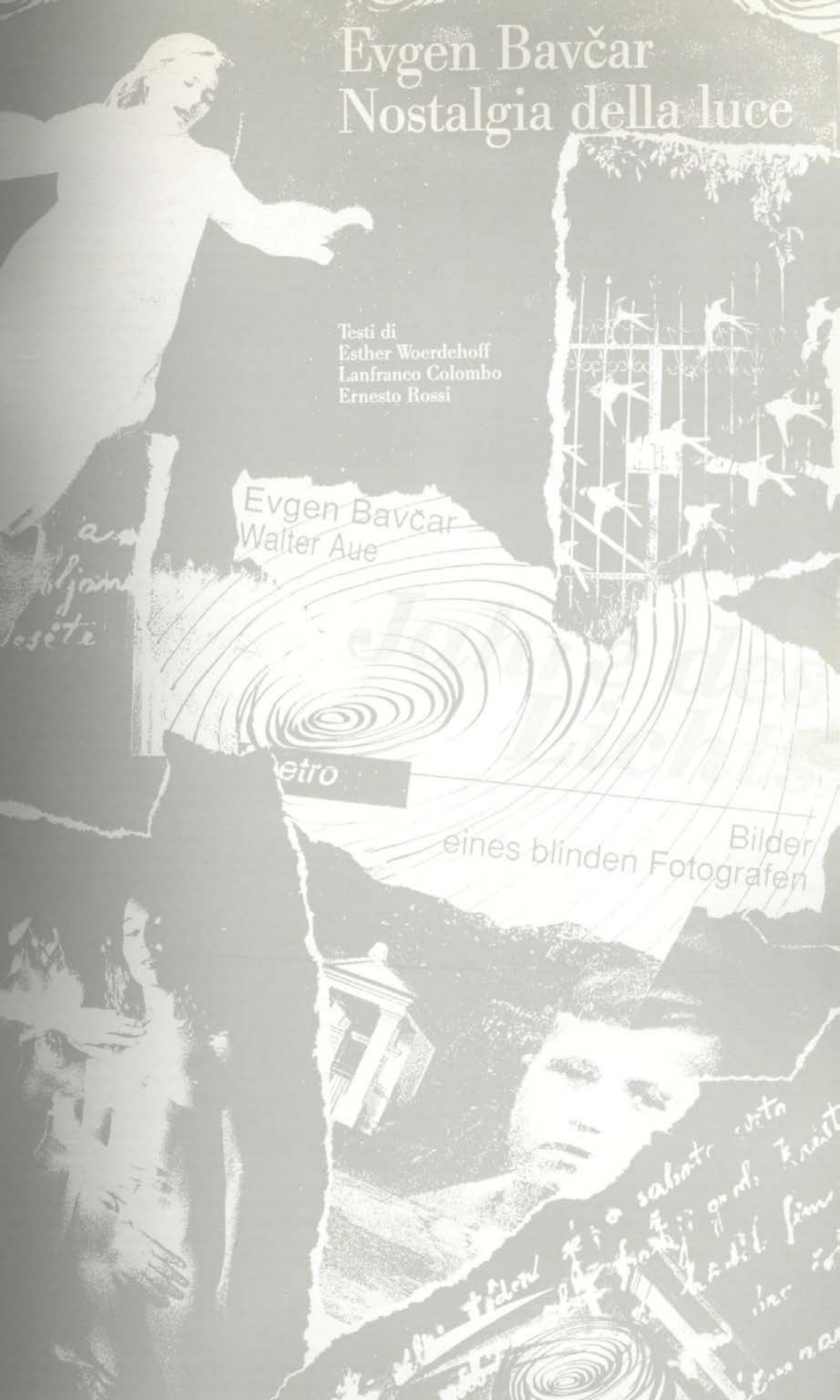
Evgen Bavčar Nostalgia della luce

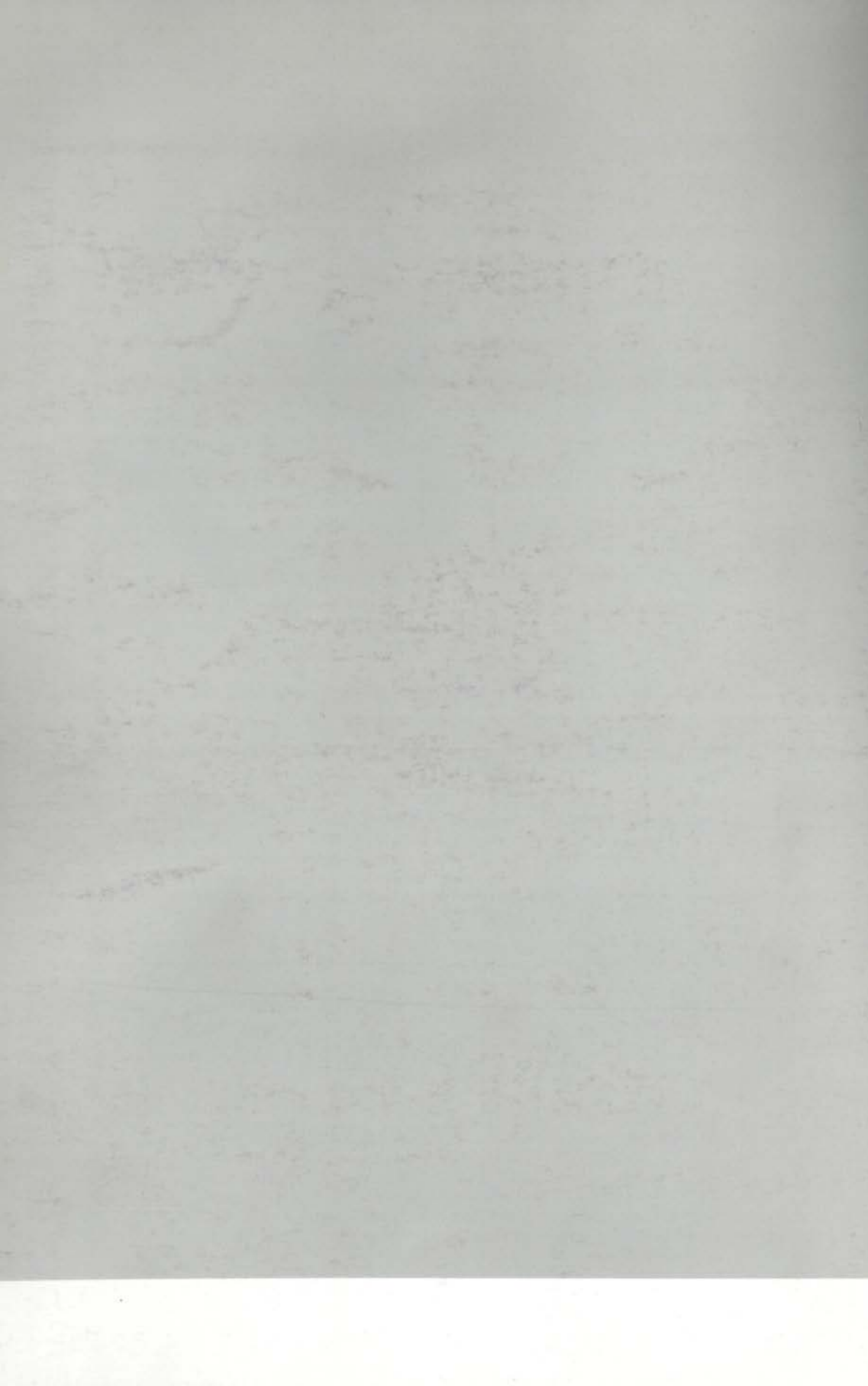
Testi di
Esther Woerdehoff
Lanfranco Colombo
Ernesto Rossi

Evgen Bavčar
Walter Aue

etro

Bilder
eines blinden Fotografen

Sponzorji modne revije 1996-97

ZAVAROVALNICA TRIGLAV
NOVA GORICA

TSP - TOVARNA SKUKANCEV IN TRAKOV
MARIBOR

REPIČ D.O.O.
AJDOVŠČINA

FORMAT D.O.O.
AJDOVŠČINA

PONI D.O.O.
AJDOVŠČINA

TEKSTINA D.D.
AJDOVŠČINA

LABOD NOVO MESTO
ZALA IDRIJA

TEKSTILNA TOVARNA ZVEZDA
KRANJ

LISCA KONFEKCIJA
SEVNICA

MEBLO VATA MIREN D.O.O.
MIREN